

Bi bil davek na nepremičnine lahko celo dober: Kaj imajo skupnega cene nepremičnin, davčna politika in ekologija? / Včasih »dovolj dobro« ni dovolj dobro: Obnova Centromerkurja, Hotela Palace in Nebotičnika / Delavnica nemogoče: RPS, tisto podjetje, ki uresničuje tudi najbolj nore zamisli / Najprej etika, potem kozmetika: Renesansa lesa v sodobni arhitekturi / Povojna generacija slovenskih modernistov: Arhitekt Stanko Kristl / Vinska arhitektura: Izbor oblikovno najboljših vinarn v Sloveniji

BI BIL DAVEK NA NEPREMIČNINE LAHKO CELO DOBER?

Aleš Vrhovec, Vanja Gregorc, arhitekta

Kaj imajo skupnega cene nepremičnin, davčna politika in ekologija

Razprave o nepremičninah v Sloveniji so v zadnjem času zaznamovali trije sklopi. Do onemoglosti se je ponavljala sicer zelo pravilna ugotovitev, da so slovenske nepremičnine izrazito predrage, kar še posebej velja za Ljubljano. Naslednja tema je postala predvidena obdavčitev nepremičnin, ki je prinesla nekaj živčnih odzivov lastnikov večjih nepremičnin in prilinjena zagotovila politike, da se (jasno) ne bo nič spremenilo. In potem je tu še promoviranje ekološkega vida pri gradnji in stanovanjih - trajnostni materiali, varčnejše ogrevanje in pridobivanje energije, spoštovanje naravnega okolja. Vprašati se je treba, ali so zgornje tri teme, torej previsoke cene na trgu, davčna politika in ekologija, kakorkoli povezane, ali, še bolje, ali so povezljive v nekakšno »spiralo vzročnosti«, ki bi omogočala boljše bivalno okolje vsakomur od nas.

ŽUPANOVIH DVA TISOČ EVROV NA KVADRATNI METER

Ljubljanski župan Zoran Jankovič je z lucidnostjo rojenega trgovca že davno pred nepremičninskim in gradbeniškim zlomom postavil kot enega ciljev mandata znižanje cen kvadra-

tnega metra novega stanovanja v prestolnici na dva tisoč evrov. Domnevam, da je kot glavno sredstvo nižanja cen računal predvsem na spektakularno povečanje ponudbe, kar se je res zgodilo. »Zgodila« pa se je tudi recesija in nenadoma je cilj na dosegu roke. In cilj je nedvomno hvalevreden. Pomembno je, da je nekdo z objektivno močjo v pravem trenutku odločno povedal, da se za ta denar da narediti stanovanje, ga prodati in pri tem še vedno imeti dobiček, v razumnih merah seveda. Pomembno je tudi, da je nekdo, čeprav nehoče, razkril aroganco gradbenikov, ki so vsi po vrsti tudi investitorji. Ti so bili vajeni izjemnih profitov v času debelih krav, temelječih na brezobzirni gostoti z maksimalno pozidanostjo parcele, praviloma slabi arhitekturi in cenenih materialih. Kljub povedanemu pa se pojavljata vsaj dva pomisleka. Prvi je, da je po »crknjenem konju« gradbeništva nespametno udrihati, saj gre vendarle za enega motorjev gospodarstva in generatorjev optimizma, zato bi si ga morali želeli močnega - a povsem spremenjenega. Drugi pomislek pa je, da cene novih nepremičnin, recimo v Ljubljani, objektivno ne morete

zniževati več kot za kakih dvajset odstotkov - ostalo gre na račun kakovosti. Kje so torej še rezerve pri cenah stanovanj, kajti tudi številke okoli 1600 evrov na kvadratni meter so za velik del prebivalstva nedosegljive. Paradoksalno, v Sloveniji nepremičnine niso predrage zaradi absolutnih števil. Naš trg bo namreč zaradi majhnosti in količinske butičnosti zmeraj specifičen, posledično tudi nekaj dražji. Slovenske nepremičnine so precenjene predvsem zaradi strahovito slabega stanja, v kakršnem so. Večina stavbnega fonda, od individualnih hiš, blokovskih naselij do vaških in mestnih jeder, je v katastrofalnem stanju tako bivalno, estetsko kot tudi ekološko. Vse je že davno amortizirano, nepraktično, obupno grdo, energijsko potratno in mogoče je pavšalno oceniti, da je slovenski stavbni fond kot celota precenjen za približno 50 odstotkov.

Poglejmo primer tipične/tipske hiše na primestni lokaciji na širšem območju Ljubljanske kotline. Govorimo o značilnem prostostoječem »transformatorju« kakšnih 220 kvadratnih metrov površine z nekaj prizidki na približno 600 kvadratnih metrov veliki parceli, zgrajenem v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in nikoli zares dokončanem. Povprečna cena takih hiš se ustavi nekje okoli 400 tisoč evrov. Veliko denarja, posebej v primerjavah s sosednjimi državami - a pustimo 400 tisoč evrov kot primerno izhodišče in številko, kakršno smo kot potencialni kupec za tako hišo (v brezhibnem stanju) celo pripravljani plačati. Tu pa se pojavi težava. Če bi želeli v tej hiši bivati človeka vredno življenje, bi se investicija namreč šele začela. Na odpad bi morali odpeljati prav vse pohištvo. Prezidati bi bilo treba povsem nefunkcionalen tloris hiše, zamenjati opremo kopalnic, vključno z novimi inštalacijami. Pa centralno ogrevanje s pečjo. Pa potem menjati okna. In takrat bi

se pokazalo, da hiša praktično nima toplotne izolacije. Torej nova fasada in pa streha, saj je sedanja po možnosti še azbestna in komaj kaj izolirana. Potem še statična sanacija, betonirali so seveda sami (toliko o sosedski pomoči!). Za piko na i pa še ureditev vrta, saj je ta sedaj bolj podoben kosovnemu odpadku kot koščku zelenja. Skupaj čez palec z vsem naštetim in honorarji približno 200 tisoč evrov. Je torej hiša, ki jo je za normalno bivanje treba temeljito prenoviti (dobesedno od temelja), rešnično vredna 400 tisoč ali realno le še 200 tisoč evrov?

Podobno velja na primer za atrijske hiše v Murglah, stanovanja v litostrojskih blokih, pa seveda za hiše v srednjeveških mestnih jedrih in dediščino v vaseh in stletne kmetije. Vse to bi bilo nujno obnavljati že zaradi vprašanja identitete prostora. A izhodiščne cene nepremičnin ne priznavajo katastrofalnega stanja, v kakršnem je večji del slovenskega stavbnega fonda, in manevrskega prostora za nujna vlaganja enostavno ni. Povedano drugače, slovenske nepremičnine in njihovi lastniki so usodno skregani z ekonomijo. Predvsem zaradi fenomena samograditeljstva (moja hiša je moje življenje), ki zaradi prevelikega čustvenega vložka onemogoča jasen pogled in oceno dejanske vrednosti. Pomaga pa tudi izrazito slab okus, nerazgledanost in lenoba pri vzdrževanju.

DAVEK NA NEPREMIČNINE

Seveda ni pričakovati, da bodo ljudje sami od sebe začeli »pljuvati v lastne hiše« in zniževati cene pri sicer vse prereditih prodajah. Ne, kaj takega lahko na daljši rok doseže le domišljena davčna politika. Politika, ki bo z mehanizmi davka urejala okolje in brez prikrajšanja kogarkoli spodbujala postopno dvigovanje kakovosti bivanja.

Trenutek je idealen. Doživljamo ohla-

M. S. d.o.o. Izola

Vladimir Apollonio
Pittonijeva 11, 6310 IZOLA
GSM: + 386 (0) 51 653 - 123
e-pošta: info@ms-sencila.si

TENDE, SENČILA, ŽALUZIJE, ALU in PVC OKNA, VRATA, LAMELNE ZAVESE, ZIMSKI VRTOVI

- 1. Primer pretirane pozidanosti zemljišča brez zelenih površin**
2. Nova Rinka v Solčavi avtorjev AU arhitekti (Uroš Lobnik, Andreja Podlipnik, Janko Rožič) je primer uspešne revitalizacije kraja z županovo vizijo in subtilno nadomestno gradnjo

janje nepremičninskega trga, sproženega z recesijo (in vsaj toliko z nekakovostjo ponujenega), histerije je k sreči konec. Obenem pa država končno vpeljuje davek na nepremičnine. Karkoli si že mislimo o še enem slabo izpeljanem projektu (poslati študente in ljudi »intervjuvati« o njihovih kvadraturah, ne križati podatkov zemljiške knjige, geodetske uprave in sodišč - lepo vas prosim!), popis je bil nujen in prej ali slej bo uredil stanje na tem področju. Predvsem pa bo ljudem dal končno vedeti, da nepremičnine ne prinašajo le pravic, temveč tudi in predvsem dolžnosti, ki iz lastnine izhajajo. Za zdaj samo ureditve stanja, kasneje davka, nekoč pa tudi gospodarjenja. Pokazal pa je tudi, da je nepremičnin ogromno in da te pomenijo večino premoženja Slovencev.

Odzivi na razpravo o novem davku v medijih so bili pričakovani, usmerjeni v histerizirano vzdrževanje statusa quo, protagonisti pa tisti redki, ki danes »kapitalizirajo« nepremičnine brez vlaganj - lastniki večjih denacionaliziranih objektov in gorenjski posebneži, katerih hiše so menda vredne 200 tisoč evrov, če jih prodajo Ljubljancanom, pa 500 tisoč evrov. Pa seveda večina vprašanih lastnikov nepremičnin, ki se jim zdi nezaslišano, da se je država na tako »nesramen« način spomnila nanje in da se jim v kratkem obeta plačilo nekaj sto evrov davka. Prav ob tem naletimo na pravo vprašanje davka na nepremičnine - ali sme pomeni lastniku 300 tisoč evrov vredne hiše plačilo tristo evrov davka problem, upoštevaje seveda, da so realni stroški vzdrževanja takega objekta (inštalacije, prenove, urejanje vrta) vsaj še nadaljnjih tri tisoč evrov letno?

Sliši se kot klasičen socialni darvinizem - a je morda vseeno več kot to. Predvsem bi zasuk v pogledu prinesel upad pojava, ki je pri nas zelo pogost in o katerem je obširno pisal že poznavalec slovenske patologije Miha Mazzini - fenomen revežev s hišami (housepoor), povsem zaplezanih v iluzijo lastništva, ki jim je v resnici zgolj breme, s premoženjem sto tisoč in več evrov, a brez sredstev za najosnovnejše življenje. Ki pa na prodajo za primerno ceno in selitev v cenejšo nepremičnino niti pomislijo ne. Ne morejo - ker so pač le vrh ledene gore mentalitete okolja, ki »bajto« na lestvici vrednot postavlja daleč na prvo mesto. Pred vsemi vrstami svobode, podjetnostjo in, kako logično, užitki.

Novi nepremičninski davek bi moral namesto mašila za proračun postati orodje za doseg dolgoročnih strateških ciljev prostorske politike in ekonomije, ki bi med drugim morala na zasluženem mestu postaviti tudi zgoraj opisano obsedenost z lastništvom, katere cena je za družbo in posameznika pogosto previsoka. Razprave o tem ni bilo opaziti in bati se je, da se potenciala novega davka nihče ne zaveda prav dobro, podobno kot se ne zaveda odgovornosti upravljanja s prostorom na splošno. Cilj, za katerega bi se kot družba morali truditi, pa je v bistvu enostaven in dalo bi se ga strniti v en sam stavek: prebivalce naše države spodbujamo k uporabi do 50 kvadratnih metrov bivalne površine na osebo v zdravem, urejenem in energetsko varčnem objektu na primerni lokaciji, za kar so, razen izjemoma, dolžni poskrbeti sami, država pa jim pri tem ne bo postavljala ovir.

Vse ostalo je odstopanje, ki bi ga morali destimulirati kot potratnost: s prostorom, z energijo in naravnimi viri ter s financami. Te so veliko dragocenejše drugje kot v betonu. Predlagani, nizki davek 0,1 odstotka vrednosti nepremičnine naj ostane, a zgolj kot nagrada za izpolnjevanje prav vseh meril, torej težko dosegljiv cilj vseh lastnikov nepremičnin. Za vse ostale pa - poigrajmo se s skrajno površno simulacijo lestvice. Neizolativna okna 0,2 (odstotka davka na vrednost nepremičnine), stanovanje za oddajanje 0,2, neurejen vrt 0,2, preseganje velikosti na osebo 0,3, neizolirana fasada 0,3, počitniško stanovanje 0,3, nedokončana/razpadajoča hiša 0,5, »strupena« barva fasade 0,5, drugo počitniško stanovanje 0,6, nevseljena hiša ali stanovanje 0,9, uporaba škodljivih snovi (star salonit npr.) 1,0, nelegalno

zgrajen objekt 2,0, vse do, na vrhu lestvice, črne gradnje v naravnem parku 3,0. Na primer. Torej davek, ki bi probleme postopno zmanjševal in premišljeno ne povzročal novih, vključno z latentnim fašizmom pretirane urejenosti. Potrebna bi bila jasno izdelana merila in sprotno strokovno spremljanje stanja na terenu, kar danes, milo rečeno, ni v navadi. A v resnici nekaj sto hiš na

uradnika ni nič težavnega. Zahteva pa vsakodnevno delo, tudi v terek in četrtek, podkovanost o vprašanih prostora, nepristranskost in ne nazadnje pomanjkanje simpatij do kršiteljev, sicer tako značilnih za Slovenijo.

Ekologija prenoVe

Ljudje bi se zagotovo zganili, saj bi sčasoma postalo enostavno predra-

3. Sanacija zablod individualne/samograditeljske pozidave v Sloveniji bo zahteven projekt

nekako ne najdejo, pa naj gre za posameznike in družine na samem začetku, špekulativne graditelje ali pa vitalne upokojece s samograditeljskimi izkušnjami.

In v takih okoliščinah bi se lahko začela prenova. Tako rekoč Velika prenova. Vsega zanemarjenega in pozabljenega tkiva, od posameznih kmetij, vaških jeder, trgov, srednjeveških in klasicističnih mestnih jeder, modernističnih blokov vse do dobesedno po celi pokrajini razsutih individualnih, tipičnih/tipskih hiš, tega problematičnega fetiša Slovencev. Prenova, ponovna uporaba (re-use) in recikliranje je najbolj ekološko početje od vseh v gradbeništvu, ker ne povzroča novih obremenitev okolja. Nobena visokotehnološka pasivna hiša se ne more meriti s skupno energetsko bilanco skrbno in strokovno obnovljene, več sto let stare hiše, ki je zaživela drugo življenje. Da o estetskih in čustvenih bilancah niti ne govorimo - sama po sebi pa se ponuja tudi stopnja obdavčitve, ki je lahko le 0,0. In lestvica dobi tako obe skrajnosti.

Rešljiva pa se zdi tudi zadrega z večkrat omenjenimi tipskimi/tipičnimi hišami, objekti, ki so zaslužni za degradacijo slovenske krajine, razpad

dualizma vas-mesto in glavni krivec za nešteto malih socialnih in ekonomskih katastrof. Predelava teh hiš bi z nekaj drobnimi spodbudami države lahko iz sedanje glavne urbanistične zablode ustvarila jedro prostorske in ekonomske prenove - vsaka prevelika hiša bi imela potencial postati kapitalski sprožilec vrste novih dejavnosti in samozaposlovanja, tako nujnega v obdobju dokončnega razpada velikih gospodarskih sistemov in skrbnosti države. Razpršeni urbanizem bi zaplodil razpršeno gospodarstvo. Pravilo: ena hiša je enako ena ekonomija, je nekoč že veljalo in je ustaljeno pri vseh naših uspešnih (alpskih) sosedah. Prenovljen, izoliran in prezidan »transformator« zlahka postane večstanovanjska hiša, stanovanje s pisarnami, dom za ostarele, vrtec, hotel, zdravstvena ordinacija, oblikovalski studio, tovarna marmelade, pekarna, prodajalna biološko pridelane hrane, internetna trgovina, borzna hiša, inkubator visokotehnoloških start-upov ...

Dobesedno karkoli, samo ne več mlinski kamen okoli lastnikovega vratu. Največji problem, razpršena gradnja, bi tako postala primerjalna prednost, združena s pohodom električne mobilnosti okoljsko manj problematična, najbolj neracionalno zabetoniran denar pa bi postal začetni kapital podjetniško prostorske preobrazbe - in tako končno spet »v obtoku«. ☉

go imeti preveliko ali nevseljeno hišo, prazno stanovanje, izgubljati denar pri ogrevanju in potem še pri davku, vizualno onesnaževati okolje z zanemarjenimi objekti, požvižgati se na nevarne gradbene materiale, zlorabljeni tolerantnost okolja do črnograditeljstva.

Z malo domišljije si lahko zamislimo vsaj tri srednjeročne posledice novega, »pametnega« davka na nepremičnine. Najhitreje bi se verjetno zgodilo urejanje. Naravnost ganljivo bi bilo gledati dotrajane stanovanjske bloke z novimi okni, trideset let stare hiše, ki bi končno dobile fasado, zapuščene vrtove, kjer bi se obrezovala in sadila drevesa, podrla

razpadla drvarnica. Naselja bi bila tako nekaj lepša na pogled - lepota bivalnega okolja pa je dobesedno zdravilna.

Sočasno bi davek sprožil padec cen vseh problematičnih kategorij nepremičnin. Prav tu pa se skriva ključ do odgovora, kako v Sloveniji priti do številke, ki bi bile v normalnem razmerju z dohodki večine prebivalcev. To bi bilo, recimo, kakih 800 evrov na kvadratni meter (za območje Ljubljane) in tako cena je mogoče doseči le pri starih nepremičninah. Razpadajoč, zapuščen, amortiziran stavbni fond bi tako postal velika priložnost za vse, ki se v tipičnem profilu zadolženega lastnika novogradeni

DOMANI
rešitve za namakanje

namakalni sistemi

za zelenice | sadjarstvo | vrtnarstvo

domani d.o.o.
t: 05 395 42 83
m: 041 773 673
9. septembra 181
Vrtojba, Šempeter pri Gorici
info@domani.si
www.domani.si

SODOBNO & EKOLOŠKO

AVANT
GARDE

Arh.: KošorokGartner arhitekti

GAMA - NOVA LINIJA SODOBNIH TIPSKIH HIŠ Z ORIGINALNO LUMAR TEHNOLOGIJO

Tipska hiša Lumar GAMA je zasnovana kot sodobna, nizkoenergijska ali pasivna enodružinska hiša, ki po svoji funkcionalnosti in obliki najbolje odgovarja sodobnemu - ekološko ozaveščenemu načinu bivanja. Naravni materiali, kot sta les in celulozna izolacija, velike steklene površine v bivalnih prostorih ter funkcionalna razporeditev so tiste kvalitete, ki hišo GAMA naredijo prijetno za bivanje ob nizkih stroških vzdrževanja.

Primerna za pasivno gradnjo.

Lumar

Živeti najboljše!

T: 02 421 67 50 I: www.lumar.si

VČASIH »DOVOLJ DOBRO« NI DOVOLJ DOBRO

Boris Matic

Obnova Centromerkurja, Hotela Palace in Nebotičnika

Palača Urbanc oziroma bivši Centromerkur. Hotel Palace. Nebotičnik. Kaj imajo skupnega? Vsi trije objekti so ikone, nenadomestljivi predstavniki svojega časa. Vsi trije so doživeli dolgotrajen in počasen propad. V zadnjih nekaj letih so bili vsi trije celovito prenovljeni. Zveni kot zgodba s srečnim koncem. A na žalost so zadeve bolj zapletene, kot je videti na prvi pogled.

Našteti objekti imajo neverjetno veliko stičnih točk. Prvič, so edinstveni arhitekturni dosežki in so na seznamu zaščitene stavbne kulturne dediščine. Še več kot to; vsi trije so prvenci, zvezde v času svojega nastanka. Palača Urbanc je bila zgrajena leta 1903 in je edinstven primersek secesijskega sloga gradnje v Sloveniji, z okrasjem po vzoru nemških in francoskih stilov. Hotel Palace je bil odprt leta 1910, zgrajen v poznem secesijskem slogu; v tistem času je bil poleg hotela Excelsior v Benetkah najlepši in največji hotel na Jadranu. Nebotičnik je kot nepremičninsko investicijo tik pred gospodarskim zlomom leta 1929 naročil Pokojninski sklad, projektiral pa ga je Vladimir Šubic. Bil prva stavba v Sloveniji, ki je ambiciozno segla v višino; prav tako je eden prvih programsko hibridnih objektov, s trgovinami v pritličju, pisarnami v nižjih in stanovanji v višjih nadstropjih ter gostilno in kavarno na vrhu.

HIŠE Z DUŠO

Drugič, v Slovenijo so prinesli ne samo arhitekturne presežke, ampak tudi nove načine življenja. Palača Urbanc je bila prva veleblagovnica v naših krajih in je prinesla veleblagovniško, vse-na-enem-mestu nakupovanje - drugačnega načina si danes sploh ne predstavljamo. Palace je prinesel doživetje prestižnega obalnega počitnikovanja - postavil je koncept, na katerem dandanes

sloni celotna portoroška riviera. Nebotičnik je s svojo prisotnostjo nizki, precej podeželski Ljubljani dal značaj mesta - kavarna na vrhu pa je kmalu postala mestna ikona, o kateri so nastajale celo pesmi.

Tretjič, zaradi družbenih sprememb, ki so jih prinesli, in arhitekturnih mejnikov, ki so jih premaknili, so postali več kot samo hiše; postali so ikone. Njihove podobe so se tiskale na razglednice, bili so pomembne in prepoznavne hiše, kjer so se križala življenjska pota mnogih ljudi. Postali so hiše z dušo.

PROPAD IN OBNOVA

Četrtrič, doživeli so propad. Palača Urbanc je bila v procesu nacionalizacije odvzeta lastnikom. Grobi posegi v hišo in slabo vzdrževanje so na njej pustili korenite posledice. Palace je po povojni obnovi leta 1951 počasi drsel v propad in leta 1980 so ga zaprli. Sredi osemdesetih so ga za kratek čas ponovno odprli, nato pa leta 1990 dokončno zaprli. Nebotičnik pa se je iz mestne kavarne počasi preobrazil, dokler ni tik pred zadnjim zaprtjem postal striptiz bar. Razloge za propad teh lepih hiš gre iskati tudi v ideologiji. Vse te hiše, še posebej pa hotel Palace in palača Urbanc, so bile v svoji naravi reprezentančni objekti višjega sloja meščanske družbe. V miselnosti socializma pa ni bilo prostora za nakupovalno središče, namenjeno petičnežem, ali pa za elitni hotelski kompleks; tudi za ugledno mestno kavarno ne. Hotel Palace so nadomestili modernistični hoteli, Palača Urbanc je postala Centromerkur, Nebotičnik pa je počasi drsel v pozabo, dokler ni neslavni Global na vrhu Name postal »lokal nad mestom«.

In petič - vsi trije objekti so bili v zadnjih nekaj letih prenovljeni. Z menjavo ideologije in prihodom ka-

pitalizma je elitnost znova postala vrednota in nakupovalno središče z dragimi izdelki, luksuzni hotel in prestižna kavarna so postali dobre poslovne zamisli. Tako odličnih izhodišč, kot so jih imeli naštetih objekti, ni bilo mogoče zanemariti. Prvi je leta 2008 vrata odprl prenovljeni hotel Palace, sledila mu je kavarna na Nebotičniku sredi lanskega leta, nato pa Palača Urbanc konec leta 2010. Prenove vseh hiš so bile hvaljene po vseh slovenskih medijih, slavnostne otvoritve so se zvrstile, z opravljenim delom so bili vsi udeleženi načeloma zadovoljni. Vse tri prenove so načeloma dovolj dobre: vse so zaustavile dolgoletni propad, hišam povrnile prejšnjo funkcijo in jim vdihnile novo življenje, ohranjeni so bili vsi pomembni elementi, ki jih je varoval zavod za varstvo kulturne dediščine. A ko pogledamo od blizu, vse ni tako enostavno.

PALAČA URBANC: ŠTUKATURE PROTI BLAGOVNIM ZNAMKAM

Kot vedno se tudi tu hudič skriva v podrobnostih. Pri Palači Urbanc je po malo bolj temeljitom ogledu očitno predvsem to, da je bilo pri oblikovanju interjerja najbolj pomembno, da prostor ustreza standardom gostujočih blagovnih znamk. Vseobsegajoča belina in sterilno ozračje, ki v sodobni korporativni logiki nakupovalnih središč omogoča izpostavljanje produktov, se ne ujema z naravo secesijskega okrasja. Še več, ko se umaknemo iz osrednjega prostora z mogočnim stopniščem, bi lahko bili kjerkoli - v kateremkoli nakupovalnem središču na svetu. Skelet lesenega okrasja in štukature, ki jih je bilo treba ohraniti, ni oblikovalsko povezan z ostalim delom hiše. S tem je omejen na pozabljene elemente, ki niso videti kot sestavni del celote. Izjemen oblikovalski potencial, ki ga hiša po-

nuja, je ostal neizkoriščen, in ob sprehodu skozi palačo Urbanc obiskovalec ne dobi občutka, da je v stari hiši, ki je bila prenovljena v sodobno veleblagovnico; ima občutek, da je v sodobni veleblagovnici, v katero so bili vgrajeni ostanki stare secesijske hiše, prineseni od drugod.

Tudi sami arhitekti prenove, projektantski biro API, d. o. o., ki ga vodi arhitekt Uroš Birsa, so se ob zbiranju fotografij za prispevek distancirali od avtorstva interjerja. Naročnik arhitekturnega projekta prenove je bil namreč lastnik objekta, ki pa ga je za dolgi rok oddal v najem. Najemnik pa je bil naročnik projekta opremljanja interjerja; delno so interjer načrtovali predstavniki posameznih blagovnih znamk, delno pa koordinator opreme na strani najemnika. Rezultat tega pestrega nabora avtorjev je jasno viden v objektu. Interes blagovnih znamk v oblikovanju tržnega prostora je prevladal nad ambientom, ki ga ponuja hiša; namesto palače smo dobili okrašen nakupovalni center.

HOTEL PALACE: SECESIJA IN FUTUR BAROK

V nasprotju s Palačo Urbanc v hotelu Palace ohranjenih delov objekta ne dopolnjujejo sterilno bele police, na katerih bi se bleščali produkti. Namesto tega je interjer dopolnjen v slogu, ki je bil priljubljen pred začetkom svetovne gospodarske krize. Gre za slog, ki ga bomo za lažje razumevanje poimenovali kar s skovanko futur barok; gre za načeloma sodobne, izčiščene linije prostorov, a v težkih, »žlahtnih« barvah; dopolnjene s cvetličnimi vzorci, ki spominjajo na francoski barok, s stoli, obledenimi v usnje s kovanimi robovi, lesom žlahtnega videza in bleščečimi materiali, ki dajejo vtis zlata in srebra ... Ta slog se s svojim obli-

kovanjem neposredno nanaša na sporočilo baroka; daje vtis izobilja, prestiža, draginje. V časih izjemne gospodarske rasti je bil odsev miselnosti; bogastvo in blaginja sta bila povsod, in pokazati ju, posebej v luksuznem hotelu, kot je Palace Kempinski, je bilo nujno.

A v interjerju skupnih delov hotela ne gre za en slog; gre skorajda za obsesijo, kako vsak prostor urediti čim bolj drugače. Vhodni prostor, kavarna, stopnišče s strani promenade, bar ... vsak izmed prostorov je oblikovan v svojem slogu, z zelo malo povezovalnimi elementi. Gneča in skoraj naključno kombiniranje interjerjev povzročita, da prostori ne sestavljajo enotne podobe hotela. Dajejo vtis, da je secesijsko okrasje velike Kristalne dvorane samo še eden izmed oblikovalskih slogov, vrinjenih v hišo. Rezultat ni vtis premožnosti in luksuza; rezultat je kič, v slabem pomenu besede.

Problem ravnanja po modni muhi notranjega oblikovanja se je pokazal že v tem kratkem času, kar je hotel odprt. Svetovna gospodarska kriza je s seboj prinesla drugačno miselnost in drugačne vrednote. Modne smernice se skladno s tem spreminjajo in oblikovanje se usmerja v druge, manj ošabne in kičaste smeri, zato je interjer že dandanes nekoliko zastarel. Prenovljeni hotel Palace bi moral biti stalnica, kot je hotel Ritz v Parizu, ne pa muha enodnevnica. Če bi se k notranjemu oblikovanju hotela pristopilo celovito, če bi bili za izhodišče privzeti in umirjeno dopolnjeni obstoječi nastavki ohranjenega interjerja, bi bilo možno ustvariti nekaj brezčasnega. In brezčasnost je najbolj ekskluziven vtis od vseh.

1. Ko se v Palači Urbanc umaknemo iz osrednjega prostora s stopniščem, bi lahko bili v kateremkoli nakupovalnem središču na svetu. Če se zdi sožitje med starimi hišami in sodobno korporativno logiko nemogoče, se je treba samo zapejljati do mestnega središča Dunaja, kjer je takih primerov veliko.

2. Vseobsegajoča belina in sterilno ozračje, ki v sodobni korporativni logiki nakupovalnih središč omogočata izpostavljanje produktov, se ne ujemata z organsko naravo secesijskega okrasja. A vsaj v vhodnem delu je lesenih elementov in drugih oblikovalskih potez še vedno zadosti, da ohranijo osnoven skelet hiše, ki pa se ne nadaljuje v sosednje prostore.

vljeni hotel Palace bi moral biti stalnica, kot je hotel Ritz v Parizu, ne pa muha enodnevnica. Če bi se k notranjemu oblikovanju hotela pristopilo celovito, če bi bili za izhodišče privzeti in umirjeno dopolnjeni obstoječi nastavki ohranjenega interjerja, bi bilo možno ustvariti nekaj brezčasnega. In brezčasnost je najbolj ekskluziven vtis od vseh.

NEBOTIČNIK: RAZGLED NAD MESTOM IN PLASTIKA

Če so pri Palači Urbanc in hotelu Palace problemi vidni v celotni no-

tranjosti objekta, pa se je pri kavarni in restavraciji na vrhu Nebotičnika treba spustiti še malo bolj v podrobnosti. Izstop iz dvigala na nivoju restavracije je obetaven. Ohranjena svetila in kamnite mize, skupaj s stropnimi poslikavami in odprto kuhinjo, dajejo vtis klasične meščanske restavracije, z rahlim dunajskim pridihom. A že sprehod po lesenih stopnicah navzgor vtis pokvari. Pod robovi stopnic so nameščene linije LED-svetil, ki, še posebej, ko so obarvane rdeče, spominjajo na slabše čase, ko so se po teh prostorih vrtele pomanjkljivo oblečena dekleta. Ob prihodu v zgornje nadstropje nas pozdravi pogled na razstavljene

pijače; občutek je, kot da bi prišli v skladišče ali ob retro pulp baru. Sanitarije so odete v keramiko z odbojnim zlatim leskom (dih futur baroka), ki nima nobene povezave z ostalimi prostori, obenem pa je projektant očitno pozabil predvideti delavec za milo. Tako je (ob zadnjem preverjanju) v sanitarijah prestižne restavracije obiskovalce pričakala Sanolaborjeva litrska grosistična plastenka mila, s katero se znajdejo po najboljših močeh. Luksuz. Nato pride na vrsto največja znamenitost - terasa. Razgled s terase je nesporna vrednost Nebotičnika in je tudi ovekovečen v skoraj ponarodeli pesmi Belih vran. Nizka originalna

ograja ni zadostila sodobnim varnostnim predpisom in je bila dopolnjena s prozornimi ploščami, ki pa so plastične, ne steklene. Ob naslajanju na ograjo nas tako pričaka neprijetno upogibanje, in zanimivo bo videti, kako bo plastika, dovzeta za praske in obrabo, prenašala z ob časa. Vtisa ne popravijo plastični pleteni stoli, ki se ne morejo izogniti vtisu cenenosti, predvsem pa nimajo nobene povezave z ambientom Nebotičnika. Ob tej kritiki je treba povedati, da gre velik poklon Anthonyju Tomažinu, avstralskemu podjetniku slovenskega rodu, da je sploh izpeljal finančno in organizacijsko izjemno

3. **Kristalna dvorana v hotelu Palace je edinstven secesijski interjer. Štukature in okrasje so odlično izhodišče, na katerem bi bilo možno oblikovati preostali interjer; ne s kopiranjem obstoječega, ampak z navezovanjem nanj.**
4. **5. Žal pa oblikovanje ostalih prostorov hotela ne poskuša ustvariti celovite slike. Posamezni prostori so oblikovani kar se da drugače - celo tako, da so včasih videti kot modelne postavitve različnih slogov v trgovini s pohištvo.**

zahtevno obnovo zgornjih etaž Nebotičnika. A Nebotičnik je svetilnik slovenskega meščanstva. Je prostor za dušo; tu je imel Mojmir Sepe v mladih letih praktično dnevno sobo. Ima jasno lastno identiteto in podobo. Frustrirajoče je, da bi bilo s prepoznavanjem te identitete in s pravilno izbiro tlakov, oblog in opreme, ki ne bi investicije nič podražile, možno ta duh ohraniti in ustvariti res nekaj izjemnega. A žal to ni popolnoma uspelo.

NEVIDNE NAPAKE

Dejstvo je, da naštetih napak večina javnosti sploh ne opazi. Zakaj bi se potem s tem morali sploh ukvarjati? Problem je v tem, da je Slovenija majhna država. Imamo samo en Nebotičnik, samo en hotel Palace, samo eno Palačo Urbanc. Vsaka izmed teh hiš ima neverjeten zgodovinski potencial. Če si predstavljamo klasično restavracijo, kjer bi lahko fant po (sedaj sicer že zastarelem) običaju dekleta zaprosil za roko, je temu najbližje Nebotičnik. Če si predstavljamo hotel za visok državniški obisk, je to Palace. Ambient, kjer kupimo obleko, ki nam bo služila za najbolj pomembne dogodke v življe-

6. Vtis zunanosti Nebotičnika kvarijo plastični pleteni (umetni ratan) stoli in upogljiva pleksi ograja. Pred kratkim so bila na teraso nameščena še nerodno izbrana izvlečna senčila. Našteto sicer zbledi ob spektakularnem razgledu; a škoda je, da duh Nebotičnika, ki je tako lepo viden v spodnjih prostorih, ne seže v višje etaže.

nju, je Palača Urbanc. Te hiše imajo to dušo. In vsakič, ko jih prenovimo tako, da se ne oziramo na to dušo, da ne izkoristimo njihovega zgodovinskega potenciala, zanemarimo tudi del lastne identitete kot naroda. In to zbuja skrb. Najbolj preprosto bi bilo, če bi lahko s prstom pokazali na koga, ki je za nastalo stanje kriv. A tudi to ni enostavno. Del krivde zagotovo nosijo investitorji, ki ne znajo v celoti prepoznati potenciala, ki ga imajo pred nosom. A po drugi strani niti niso strokovnjaki za to; za načrtovanje najamejo arhitekta in oblikovalce, ki bi to morali prepoznati in investitorje prepričati o pravilni smeri obnove. Tu je tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine, ki nadzoruje obnove vseh teh stavb. Rezultat neuspešnega sodelovanja med temi tremi udeleženci v procesu je čudno »kataloško« varovanje dediščine: tisto, kar je ocenjeno kot vredno, se ohranja krčevito, ne glede na skladnost s celo-

tno zasnovano prostora (primer ograje Nebotičnika), ostalo pa se prenavlja ne glede na izhodišča, ki jih ohranjeni elementi postavljajo. Razhajanja med starim in novim povzročijo, da ohranjeni elementi prenehajo biti sestavni deli hiš in so omejeni na razstavne eksponate.

Dobra novica je, da interjerji niso trajni in da bomo po nekaj deset letih

mogoče lahko poizkusili znova. A če v vmesnem času ne bomo spremenili pristopa k prenavljanju takih objektov, ne bo od njih ostalo nič drugega kot prazne lupine. Čeprav s prstom ni mogoče pokazati na krivca, je treba priznati, da obstoječi sistem in vsi udeleženci v procesu niso bili sposobni opraviti res kakovostne, celovite prenove na nobe-

nem izmed treh najvidnejših in najpomembnejših projektov v zadnjih treh letih. Da, vse tri prenove so dovolj dobre. Da, vsem lastnikom in investitorjem privoščimo veliko poslovnega uspeha in čim boljše obratovanje prenovljenih objektov. A za objekte takega ranga »dovolj dobro« mogoče ni dovolj dobro. Zadovoljiti bi se morali samo z odličnim. ☉

Udobje sredi mesta ...

Stanovanjsko-poslovni objekt

Tribuna

ŽE V PRODAJI

- lokacija: **Ljubljana - Prule**
- predvideno leto izgradnje: **2012**
- število stanovanj: **76**
- število poslovnih prostorov: **5**
- velikost: **od 24 do 135 m²**

031/30 80 80

www.kraskizidar.si

kraški zidar
Življenju dajemo prostor

NOVA STANOVANJA V CENTRU LJUBLJANE

10 NAJPREJ ETIKA, POTEM KOZMETIKA

Aleksander S. Ostan, arhitekt

Renesansa lesa v sodobni arhitekturi

Ko pogledamo na globalno stanje stvari na področju bivanja in gradnje skozi statistiko, lahko vidimo, da je stanje res alarmantno: v našem zahodnem, »razvitem svetu« preživimo približno 90 odstotkov svojega časa v zaprtih prostorih, torej v hišah. V stavbah naj bi tičala polovica svetovnega kapitala, porabile naj bi polovico svetovne energije (transport in industrija vsak le po četrtino), ustvarile pa 43 odstotkov izpustov CO2 in 55 odstotkov planetarnih odpadkov. Za njihovo načrtovanje in gradnjo porabimo le 20 odstotkov energije, polnih 80 odstotkov pa za njihovo vzdrževanje, obnovo in rušenje. Ob tem 20 odstotkov prebivalstva porabi kar 80 odstotkov svetovne energije. A iz obnovljivih virov danes pridobimo komaj 14 odstotkov energije, več kot 80 odstotkov pa še vedno iz fosilnih goriv (nafta, premog, plin). Resne analize svarijo, da smo že okoli leta 2000 preseglili prag naftnih zalog, kar pomeni, da se bodo njene količine v prihodnosti le še nižale, potrebe po njej pa še vedno drastično rastejo. V dveh desetletjih naj bi ob današnjih trendih svetovna potreba po energiji narasla za dobro polovico! Ali bomo opustili neobnovljive vire energije, preden oni zapustijo nas?

Del rešitev zgornjih problemov se v kontekstu globalne urbanizacije, vzporedno s ponovnim premislekom o vlogi naselbinske kulture in temeljnem poslanstvu arhitekture, kaže predvsem v holističnem trajnostnem pristopu, ki bi celovito in spoštljivo obravnaval vse vrste virov, od naravnih do človeških, hkrati pa bi bil energetsko vzdržan in učinkovit. Tako uravnotežen razvoj bi glede na primerjalne analize porabo energije lahko zmanjšal za četrtino do polovico, izpuste CO2 vsaj za tretjino, klasične odpadke pa za tri četrtine! Osrednjo vlogo v tej zgodbi o »reševanju planeta« bi na področju materialov za večino sveta lahko odigral prav les! To bi moralo biti še posebej jasno tistim državam, ki imajo svoj prostor porasel z velikim odstotkom

gozdov: kar 60 odstotkov Slovenije je pokrito z njimi, kar je za Finsko in Švedsko najvišji delež v Evropi! Medtem ko po svetu vsako leto izsekajo trinajst milijonov hektarjev naravnega gozda, kar je velikost Grčije, se naša država zarašča, letni prirastek gozda se večja, a hkrati prav v mestih, kjer jih najbolj potrebujemo, na nerazumljiv način padajo mnoga velika, ključna drevesa!?

UNIVERZALNOST LESA: OD SIMBOLA DO TRAJNOSTNEGA GRADBENEGA MATERIALA

Drevo, to posodo lesa, nosimo vsaj od mladosti v sebi; njegovo igrivost, rast, senco in šelestenje v vetru. Živimo njegovo pokončnost, trdnost in mehko hkrati. Ponotranjimo ga kot simbol, čeprav se tega morda ne zavedamo; v nas je tako s krošnjo kot tudi s koreninami: tiha simetrija med zgoraj in spodaj, ki prek debla povezuje nebo in zemljo, svetlobo in temo, moški in ženski princip. Drevo je prispodoba dviganja k svetlobi, a tudi prispodoba cikličnosti in krogotokov življenjskih sokov, vračanje letnih časov, pot od semena do ploda in nazaj do zemlje. Zato ga upravičeno spoštujemo kot drevo življenja, ki se nenehno obnavlja. A tudi kot drevo spoznanja in drevo razsvetljenja; drevo modrosti in drevo sveta. Kot os sveta ali »axis mundi« simbolično podpira nebo, kar so različne svetovne tradicije upodobile kot osrednji steber hiše, ki predstavlja osrediščenje človekovega mikrokozmosa. Ne nazadnje je drevo tudi simbol plodnosti, ponekod še vedno razumljen kot izvorna snov, »materia prima«. Podobno nakazuje tudi starogrška beseda »hyle«, ki pomeni snov v splošnem in les v dobesednem pomenu. Les in gozd marsikje še vedno pomenita tudi neizčrpen vir skrivnostnega znanja.

Les je univerzalen material z mnogimi izjemnimi lastnostmi, v širokem spektru uporaben tudi za gradnjo stavb: od konstrukcije, sten in stropov, ostrešja, oken in vrat, teras in balkonov, do fasadnih in notranjih

oblog, notranjih podov in zunanjih tlakov, miz in stolov ter še mnogih drugih uporabnih predmetov za bivanje. Les je dejansko vsestranski in v tem smislu mu noben drug material, umeten ali sintetičen, ne seže blizu. Za konstruiranje ima mnoge prav posebne, večkrat tudi komplementarne lastnosti: je trden in mehak, tog in prožen, nosilen in lahek, trajen in robusten, grob in gladek, tlačno in natezno odporen. Zlahkoto se obdeluje, popravlja in dopolnjuje. Rase tako rekoč pred domačimi vrati, zato načeloma ne potrebuje velikih transportov. Spada med najcenejše materiale.

ZNAČAJ LESA: TRDEN, TRAJEN IN VZTRAJAN, A TUDI ČUTEN, LEP IN INDIVIDUALEN

Les ima tudi odlične trajnostne lastnosti. V nasprotju z večino ostalih materialov je CO2 nevtralen, za svojo rast potrebuje tako rekoč le sonce in vodo. Na sekundo povprečen gozd proizvede približno kubičen meter lesa, ki v sebi lahko shrani celo tona CO2! S tem prispeva velik delež k ustvarjanju »nizkoogljične družbe«. Hkrati proizvaja še svež zrak, čisti vodo in nasploh varčuje z energijo. Je požarno varen, ogenj se v lesenih zgradbah obnaša predvidljivo, ob potresu pa se odziva zelo prožno. Odporen je tudi proti hitrim vremenskim spremembam, prenaša visoke vročine in ekstremen mraz. Med konstrukcijskimi materiali ima najboljše izolacijske lastnosti, je zato skoraj brez toplotnih mostov, relativni stroški za ogrevanje pa so posledično manjši. Tudi zato so zidovi in stene lahko tanjši, kar sprosti več notranjega prostora.

Les se pojavlja v tisočeri vrstah in je zato raznolik in individualen: blagodejno deluje na čute, saj diši, zveni in je prijeten na dotik. Leseni prostori vplivajo pozitivno na človekovo počutje, ustvarjajo uravnoteženo atmosfero z dobro klimo, pa tudi z občutkom relativne »topline«. Lesene konstrukcije preživijo stletja, če pa kak del propade, se zlahka

zamenja, zato je primeren tudi za prenove, ki bodo v bližnji prihodnosti tvorile velik delež arhitekturnih posegov. Ne nazadnje bi si Slovenija kot gozdna dežela lahko bistveno bolj pomagala z lesnim gospodarstvom, še posebej v teh kriznih časih. Manjši, decentralizirani lesno-predelovalni obrati »in situ« na območjih, kjer je veliko lesa, bi lahko pomagali ustvariti mnogo delovnih mest in kakovostno preživetje marsikateri družini. Ponudbe lesa je namreč več, kot je povpraševanja, zato ga lahko tudi izvažamo. Seveda pa ne le na hiter in lahek način kot hlo dovino, ki ima najnižjo ceno, temveč predvsem kot raznolike lesene izdelke visoke kakovosti! A za to so poleg vizije za začetek potrebne stimulacije, ustvarjalnost in raziskovalna radovednost!

NOVOVEŠKA POZABA LESA: OD ŽRTVE NAPREDKA DO PONOVNE REHABILITACIJE

Z industrijsko revolucijo, ki je prinesla konstrukcijski primat jeklu in steklu, je les začel izgubljati pomen in njegova uporaba se je zmanjšala, kar se je v mestih dogajalo že prej, ko sta ga zaradi požarne varnosti, pa tudi statusa začela izpodrivati kamen in opeka. Ko je v 20. stoletju poleg obeh svetovnih vojn »izbruhnil« še beton, je lesu dokončno odklenalo. Vztrajal je le na podeželju in v zrejših okoljih, kjer ga je v izobilju in je tradicija njegove uporabe živa, na primer v Skandinaviji. Tudi Slovenija premore bogato paletu regionalnih stavbnih tipologij, povezanih z izvirno, raznoliko uporabo lesa, a jih je v dobrih šestdesetih letih hitrega »napredka«, povezanega z ideološkimi predsodki »revolucionarnih« posledic vojne na eni ter tranzicijskim »turbokapitalizmom« na drugi strani, ne le spregledala, temveč mnogo tudi uničila. Žal se je tem vplivom večina uklonila tudi arhitekturna stroka, ki ji vzorov, izkušenj in znanj, povezanih s tradicionalno leseno gradnjo, ni uspelo prepoznati kot kakovostne, jih transfor-

1.

ARHIV BIROJA OFIS ARHITEKTI

11

1. Stanovanjska hiška v Bohinju (Ofis arhitekti, 2009)

Hiška je dober primer kritičnega regionalizma v izjemni, zaščiteni krajini; smiselno je umeščena v morfologijo naselbinskega tkiva, hkrati pa je zanimiv primer sodobne reinterpretacije lokalne tipologije, razpete med bohinjsko hišo in kozolcem. Struktura je odprta, simpatična v izražanju arhitekturnih elementov in z elegantno izbiro materialov: večinoma les v naravnih tonih, kombiniran z nekaj kamna in z velikimi steklenimi odprtinami.

2. Lesena hiška na Gradiščanskem v Avstriji (Artec Arhitekten, 2006)

Drevo in hiša, vertikala in horizont, natura in kultura, nebo in zemlja: arhetipski dialogi med komplementarnimi dvojicami bivanja, kreacije in kompozicije. Minimalna longitudinalna hiška, ki skoraj lebdi na robu panonske pokrajine, stoji na samem, zunaj ožje določujočega konteksta, zato je moderna, abstraktna in odprta proti jugu ter zaprta proti severu. Z velikimi napušči, ki ustvarjajo široko bivalno teraso med znotraj in zunaj, z zaščito pred soncem in dežjem.

2.

ARHIV BIROJA ARTEC ARCHITECTEN

mirati in prenesti v sodoben arhitekturni jezik in rešitve. Šele paradigmatične spremembe, celostno obarvani modeli razmišljanja, nove tehnologije v obdelavi in uporabi lesa, nazadnje pa še ekološko-ekonomska kriza, so lesu po daljšem obdobju monopolov betona, jekla in opeke spet vrnilo vlogo pomembnega gradbenega materiala.

V sodobno arhitekturo se les ponovno in vse intenzivneje vrača že kakšnih dvajset let, seveda bistveno

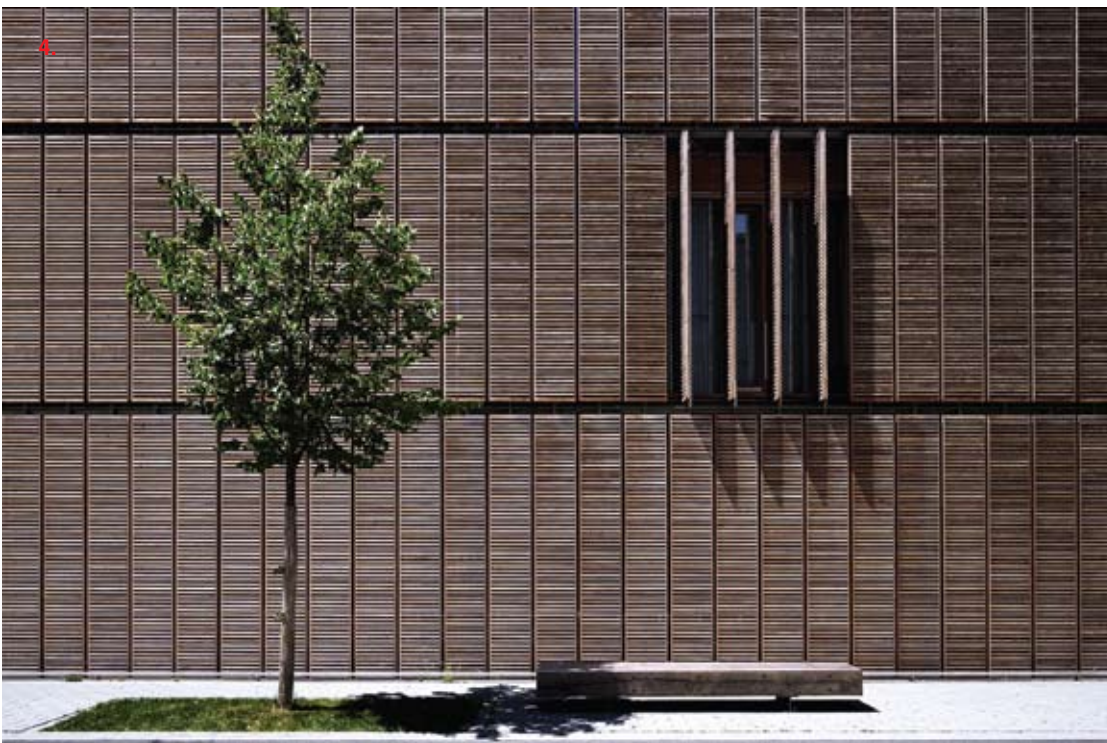
bolj v tujini kot pa doma. A že v času moderne so tisti arhitekti, ki niso povsem podlegli »internacionalnemu stilu«, vključevali vidike regionalnih tradicij, ki so les obravnavale kot enakovreden material. Ti avtorji so bili v kontekstu »kritičnega regionalizma«, ki ga v krogu prijateljev zagovarjamo že vsaj dve desetletji, vedno bolj kompleksni in zanimivi kot čisti funkcionalisti oz. »ciamovci«, ki so smeli na »pravoveren« način uporabljati skoraj le beton. Takšni so

bili v pionirskih časih moderne predvsem Wright, Aalto, Haering, Asplund in Lewerentz, Scharoun, Pirkionis in še kdo, v povojnih časih naslednje generacije pa Skandinavci Pietilaa, Erskine, Fehn in Utzon. V bivši Jugoslaviji je na planotah okoli Sarajeva svoje delno lesene hotele snoval arhitekt Ugljen, a žal mu je vojna večino mojstrov in uničila. Za zahodno mejo je v etničnem prostoru slovenske Benečije nekaj izjemnih stavb s kulturno uporabo lesa postavi

vil rojak arhitekt Simonitti, ki pa ga je Ljubljana v glavnem spregledala. Pri nas doma je bil v obvladovanju tega žlahtnega materiala največji mojster kdo drug kot Plečnik. Izšel je iz mizarske družine in šolanja pohištvene obrti in je material poznal od znotraj, iz njegovih strukturnih, oblikovnih in uporabnih lastnosti. Ne glede na to, ali nam je njegova arhitektura všeč ali ne, moramo priznati, da je les uporabljal in obdeloval z virtuosnostjo, ki jo težko najdemo v

3.

4.

3. Stanovanja za starejše in zdravstveni center Meander, Nizozemska (UArchitects)

Dinamična urbana kompozicija različno visokih lesenih objektov s prehodi, atriji in majhnimi parki je z meandri vtkana v suburbano okolje. Je lep primer, kako je mogoče celo velike, večnadstropne stavbe elegantno izvesti z leseno konstrukcijo in raznolikimi oblogami ter se tudi tako boriti za uravnoteženo okolje, proti podnebnim spremembam, za »nizkoogljično« družbo. Kombinacija z opečnatimi zidovi pomaga z materialom, barvo in teksturo popestriti likovno doživetje naselja.

4. Univerzitetni kampus v Aalnu v Nemčiji (MFG Architekten, 2008)
Večnadstropni objekti univerzitetnega centra za tehnologijo, ki so vsi leseni, stojijo zunaj mesta v naravnem okolju. Vse obdaja estetsko in energetske natančno zasnovana in izvedena dvojna fasada, pri kateri se za zunanji lamelami lesenih senčil skriva notranja steklena fasada, na jugu z globokimi terasami, na severu z ožjimi balkoni. Med mobilnimi paneli, ki zaprti delujejo kot prefinjena čipka, odprti pa kot različno velike okenske zarez, se vzpostavi dinamična kompozicija.

5. Lesena brunarica v Ljubljani
Les seveda ni univerzalno zdravilo, ki bi ga jemali ob vsaki priložnosti, v vseh oblikah in za vse simptome. Zelo pomembno je vedeti, zakaj, kdaj, kje in seveda kako ga uporabljamo. To je odvisno od konteksta lokacije, programske naloge, naročnika in arhitekta. Zato brunarica z Divjega zahoda niti estetsko niti ekološko in energetske seveda ne sodi v suburbano okolje evropskega mesta, niti vasi. Podobno velja za kakšne druge slovenske »ekstravagance« (novodobni gradiči, haciende, transformatorji in podobno). To bi morali vedeti naročniki, pa tudi arhitekti, občine in upravne enote oziroma država!

Evropi njegovega časa. Tudi Ravnikar je dobro vedel, kje in kako ga lahko uporabi, čeprav ga je bolj porredko; so ga pa zato nekateri njegovi učenci, ki so se dodatno izobraževali v Skandinaviji.

LES V SODOBNI ARHITEKTURI: RAZMERJA MED ETIKO IN KOZMETIKO

Nekje v začetku devetdesetih let se začne »rehabilitacija« lesa v sodobni arhitekturi, ki je povezana predvsem z alpskim prostorom srednje Evrope, še najbolj s Švico in Avstrijo. Pri slednji pomeni regija Vorarlberg pravicati fenomen, ki je postal znan vsaj na stari celini, če ne tudi širše. Tam

je šlo za sistemski pristop, ki je tako na ravni deželne prostorske zakonodaje kot tudi s spodbujanjem in povezovanjem malega gospodarstva stimuliral lokalno lesno industrijo, skoznjjo pa tudi sodobno energetske varčno arhitekturo. Danes v to regijo prihajajo ne le arhitekturne ekskurzije, ki si ta fenomen hočejo ogledati od blizu, ampak tudi politične delegacije, ki bi rade spoznale lokalni »know-how«. Medtem pa v sosednji Švici po svojem izvirnem, študionem pristopu in poznavanju materialov, predvsem lesa, morda najbolj izstopa arhitekt Zumthor, ki je začel kot tesar in se šele nato napotil v arhitekturne vode.

Pri nas je les odločneje začela uporabljati šele mlajša generacija uspešnih arhitektov, a doslej žal bolj za estezirane kozmetične obloge standardni zidavi, manj pa kot celovite konstrukcijske in energetske rešitve z etično zavestjo o njegovih okoljskih učinkih. Vendar tudi število integralnih realizacij narašča, za zdaj še bolj na ravni enodružinskih hiš in manj med kompleksnejšimi, pa tudi višjimi javnimi stavbami, ki veljajo za preverjeno in uspešno prakso pri naših sosedih in širše. A lesena arhitektura se tudi pri nas vse bolj prebija med strokovne publikacije ter dobiva javno priznanje. Upajmo, da se bodo postopoma otoplili tudi sloven-

ski investitorji in graditelji, ki so bili do integralne uporabe lesa dalj časa neupravičeno zadržani.

OD BREZOBLIČNE PROTI BREZOGLIČNI ARHITEKTURI

Pri sodobni uporabi lesa lahko shematsko govorimo o dveh osnovnih usmeritvah: ena izhaja iz dosledne ekološke opredelitve, ki se k naravi in preprostosti vrača z originalnimi »low-tech« rešitvami za bivanje, se izogiba vsem umetnim dodatkom (sintetičnim lepilom, premazom, zaščitam...) ter sledi načelom gradbene biologije. V kombinaciji z leseno skeletno konstrukcijo kot polnila rada uporablja še druge naravne ma-

teriale: ilovico, slamo (tudi v obliki bal), opeko ali kamen, večkrat tudi na način reciklaže odpisanih elementov ali snovi. Uporablja tradicionalne tehnike gradnje ali posodobljene variacije na temo. Takšne hiše pogosto nastajajo v lastni režiji (brez arhitekta), skozi različne skupnosti, povezane v manjša naselja. Druga usmeritev sledi sodobni uporabi lesa, ki dopušča mnoge tehnološke in oblikovalske možnosti. V oblikovalskem smislu je razpon možnih formalnih jezikov zelo širok in sega od preprostega evklidskega minimalizma do zahtevnih fraktalnih geometrij. Lepljen ali ukrivljen les in njuni nosilci že dalj časa niso več dragoceno razkošje, ampak so postali del običajne načrtovalske prakse. Razna satja, paličja ali križno lepljene plošče omogočajo tudi premostitve velikih razponov. Sofisticirani stroji, kot je na primer žaga CNC (»computer numerical control«), se vodijo z računalniškim krmiljenjem, ki omogoča tudi zelo hitro in natančno izdelavo kompleksnih unikatnih konstrukcij in lesnih zvez. Pri fasadnih in notranjih oblogah so popularne različne lesne plošče ali paneli, ki ritmizirajo kompozicije večjih stenskih površin. Med načini izdelovanja montažnih hiš, ki potekajo na suhem, hitro in učinkovito, pri nas prevladujejo panelni sistemi, manj je skeletnih in masivnih (slednji so vse bolj iskani

predvsem v Alpah). Nastaja vedno več nizkoenergijskih, pa tudi pasivnih hiš. Žal gre pri marsikateri rabi lesa za osnovno nerazumevanje trajnostne gradnje, saj se ponekod uporabljajo neavtohtone vrste lesa, kataloško oblikovane in za povrh postavljene še v povsem neprimeren okolja, npr. uvožene brunarice v urbano ali vaško okolje.

Seveda tudi les ni univerzalno zdravilo za vsako nalogo in vsako situacijo, še naprej bomo snovali in gradili, pač glede na specifikko nalogo, konteksta in možnosti, tako z zemljo, kamnom, opeko kot tudi z betonom in jeklom. Vsak material je na svoj način lep, zanimiv in uporaben. Nekatere kombinacije so lahko po strukturi, teksturi ali barvi »kla-

sično lepe« (les s kamnom, zemljo ali betonom) ali strukturno kompatibilne (les z jeklom ali s steklom) in pridobijo dodano vrednost v odnosu do enega samega materiala. Tizen razmislek pri odločitvah je danes postal tudi za tiste arhitekta in naročnike, ki tega v tranzicijskih časih »turbo gradnje« niso počeli, zavezujoč imperativ! ☺

禅
KIRIGAMINE ZEN

MITSUBISHI
ELECTRIC

Stenska inverter klimatska naprava

za sproščujoče
ravnovesje v prostoru,
enostavne in ravne
linije, dejanska tišina,
čist in lepši zrak,
tedenski tajmer!

Tedenski tajmer

Tiho delovanje

Vlak

80dB

Avto

60dB

Knjižnica

40dB

KIRIGAMINE

21dB
MSZ-EF

Najnižja
slišnost

10dB

vitanest
KLIMA CENTER

uvoz in distribucija klimatskih naprav, Industrijska c. 9, Kromberk, 5000 Nova Gorica, tel.: 05/338 49 99, www.vitanest.si, www.klimatiziramo.si

DELAVNICA NEMOGOČE

Urša Marn

RPS, tisto podjetje, ki uresničuje tudi najbolj nore zamisli

Predstavlajte si človeka, ki dela dvanajst ur na dan, šest dni v tednu, že dobrih dvajset let, in se svojega dela nikoli zares ne naveliča. Tak srečen je unikat. Morali bi ga prekopirati s 3D-skenerjem, oblikovati kalup in po njem proizvajati vse naslednje generacije. Kdo je ta posebnež? Ustvarjalec BRANKO FILIPIČ, 48 let. Strojnik. Ljubitelj nogometa, joge in plesa. Človek številnih talentov, ki z družino dopustuje tako, da najame avtomobil in si ogleda najbolj inovativne evropske muzeje in najbolj odbite otroške zabavišne parke, ker, tako pravi sam, v njih najde navdih za izvedbo bodočih projektov. Lastnik in direktor podjetja RPS, ki skupaj z 22 sodelavci uresničuje tudi najbolj nore in izvedbeno zahtevne zamisli oblikovalcev, oglaševalcev, arhitek-

tov, umetnikov, galeristov in muzealcev. RPS je kratica za računalniško podprte sisteme, s čimer je opisan samo res majhen del tega, kar danes počne to inovativno ljubljansko podjetje. »Večji ko je izziv, bolj uživam. Všeč mi je, če mi oblikovalec ali arhitekt pustita veliko svobode, da se lahko poigram z idejami, kako zadevo izpeljati,« pravi Filipič. Da je ljubitelj izzivov, je mogoče razbrati že s spletne strani podjetja. Prva stvar, ki jo opazi obiskovalec strani, je slogan »Seveda, mogoče je. Dobrodošli na straneh brez problemov.« Variacijo tega slogana je najti na vratih delavnice podjetja, kjer v navdih zaposlenim, pa tudi v promocijske namene piše: »Območje neskončnih možnosti.« Filipič je sodeloval že skoraj z vsemi, ki v oblikovanju in arhitekturi kaj štejejo. Pred

kratim je končal postavitve Tobačnega muzeja, postavitve razstave o Grkih v Mestnem muzeju Ljubljana, razstavo plakatov slavnega francoskega slikarja in grafika Henrija de Toulouse-Lautreca v Cankarjevem domu in razstavo Potres 1511 v Idriji. Pred tem pa je skupaj s sodelavci izpeljal že več tisoč naročil in projektov: od napisa nad vhodom v Banko Slovenije do neverjetnih osemsto metrov cevi, obloženih v umetno usnje, ki so jih sestavili v prodajne police za Murino trgovino v Moskvi. Naloga je bila precej zahtevna, saj je bilo treba vsak, do trideset metrov dolg usnjen tulec ročno navleči na zavito kovinsko cev, nato pa vse skupaj s priklonikom odpeljali v Moskvo in tam sestaviti. Ko so prodajalke na to ne navadno prodajno polico začele zla-

gati prve artikle, je v trgovino vstopila petična Rusinja in vprašala: »Oprostite, katera znana blagovna znamka pa je prišla iz New Yorka?« To je najboljši dokaz, da lahko domiselno oblikovan trgovski prostor privabi tudi zahtevnejše kupce. Filipič ima svojo razlago, zakaj so se mnoga nekoč uspešna slovenska podjetja v tej krizi potopila: »Domnevam, da so nekatera vodstva teh podjetij preveč hazardirala ali pa morda celo kradla. Če podjetje vodiš po neki zdravi logiki, ti ta ne pusti, da bi delal neumnosti. Naše podjetje je v dvajsetih letih vse račune poravnalo v roku, nikoli se nismo pretirano zadolževali, poleg tega pa smo vedno poskrbeli, da smo imeli prihranjenega nekaj denarja za morebitne hude čase. Če si delaven, vztrajen, pošten in kolikor toliko razumen, se tudi v tej gospodar-

1. Branko Filipič z ženo in drugimi sodelavci podjetja RPS na dvorišču delavnice na Viču.
2. Objekt Gospodarske zbornice Slovenije je vrhunski arhitekturni dosežek biroja Sadar Vuga arhitekti. Malokdo pa ve, da so domiselno, kar sedemdeset metrov dolgo korito za rože v panoramskem vrtu zbornice tehnološko zasnovali in izpeljali v podjetju RPS.
3. V podjetju RPS je nastala tudi tehnološka zamisel izvedbe fasadne obloge v obliki knjig za slovenski paviljon na Expo 2010 v Šanghaju.

ski krizi ne boš potopil. Razen če imaš res veliko smolo.« Filipič krize skoraj ne občuti. V delu ima stalno okoli petdeset do sto projektov, od čisto majhnih pa do zelo velikih in zahtevnih, kar zna biti na trenutke precej naporno. »Toliko nalog ni lahko koordinirati. Pred leti sem bil bolj izpostavljen stresu, obremenjeval sem se zaradi vsake malenkosti. Na dan sem imel tudi po sto telefonskih klicev. Roki in stalne spremembe naročnikov so v tem poslu ubijalski. Ko je šlo vse skupaj že skoraj čez rob, sem šel na tečaj sprostitve pred stresom, potem pa še na tečaj joge in od takrat živim bolj umirjeno.« Ko ga vprašam, kako mu na misel pridejo rešitve, reče: »Tako, da domišljiji pustim prosto pot. V otroštvu sem si jo uril z branjem knjig, o tehniki izdelave pa sem se veliko naučil tako, da sem očetu že od prvega razreda osnovne šole pomagal v mizarški delavnici. Oče je bil sicer direktor proizvodnje v idrijski tovarni Slovenijalesa, ob popoldnevih pa je ljubiteljsko delal v svoji mizarški delavnici.«

Otroštvo je preživel v Otaležu, hribovski vasi med Idrijo in Cerknim. V Ljubljano se je preselil ob vpisu na srednjo gradbeno šolo. Sprva je nameraval študirati gradbeništvo ali arhitekturo, a se je zadnji trenutek odločil za strojništvo, česar kljub ljubezni do arhitekture ni nikoli obžaloval. »Ker sem strojnik, mi je hitro jasno, ali je neka zamisel izvedljiva ali ne.« Podjetje je ustanovil že, ko je bil absolvent, skupaj s še dvema prijateljskima in s pičlimi dvesto evri začetnega kapitala, kar je bila celo za takratne, socialistične čase precej drzna poteza. Iz Nemčije so uvozili komponente, iz katerih so sestavili sodoben stroj za rezanje črk iz pleksija. Po osamosvojitvi Slovenije mu je postalo jasno, da zaradi majhnosti slovenskega trga ne bo mogel prodati več kot tri do štiri takšne stroje na leto. Po naključju je spoznal oblikovalca MATJAŽA VIPOTNIKA in ta ga je leta 1992 povabil k pripravi in izvedbi scenografij za predvolilno kampanjo JANEZA DRNOVŠKA. Vipotnik mu je svetoval, naj pozabi na prodajo strojev in se raje usmeri v oblikovanje. Nasvet je upošteval in podjetje je bilo vse uspešnejše. Sčasoma je oba solatnika na njuno željo izplačal,

sam pa potem posel nadaljeval in ga širil. Na začetku so delali predvsem reklamne napise in table za označevanje podjetij. Eden od izdelkov podjetja RPS je tudi ogromen napis Krka pred vstopom v Novo mesto. Na konstrukcijo pripete črke so velike kar šest metrov. Pozneje so delo razširili še na izdelavo, notranjščin, prototipov, kalupov, ulitkov in maket. Tako so npr. za oblikovalca MILJENKA LICULA izdelali prototipe za evrske kovanice, za kiparja OSKARJA KOGOJA dva metra veliko repliko konja, ki so jo

ulili v bron, za partizansko bolnišnico Franja pa repliki rentgena in kadi, potem ko je originala med ujmo odnesla deroča voda. Danes se največ posvečajo prostorskim izvedbam, od razstav, muzejev do interjerjev, zunanjščin in sejmov. Pri tem uporabljajo vse vrste materialov, od lesa, kovine do različnih umetnih mas, še zlasti epoksija in poliuretana. Imajo svojo lakirnico s pet tisoč barvnimi odtenki in računalniškim mešanjem barv. Sodelovali so pri izdelavi slovenskega paviljona za lanski Expo v

Šanghaju, po idejni zasnovi arhitekta BORISA PODRECCE so izdelali razstavo o arhitektu JOŽETU PLEČNIKU v kraljevem muzeju v Bruslju, ki je bila postavljena v čast slovenskega predsedovanja EU. Sodelovali so tudi pri skoraj vseh dosedanjih slovenskih razstavah na beneškem bienalu arhitekture, redno pa jih vabijo k izdelavi razstav v Mestnem muzeju Ljubljana, Cankarjevem domu in Narodni galeriji.

Delajo na dveh lokacijah v Ljubljani, vendar nameravajo še letos začeti

S KOM JE SODELOVALO ALI ŠE SODELUJE PODJETJE RPS

16

Arhitekti: Boris Podrecca, Sadar Vuga, Ambient arhitekti, Končar Dežman arhitekti, Vojteh Ravnikar, Miha Dobrin, Miloš Gabrijelčič, Miloš Florjančič, Sergej Pavlin, Maruša Zorec, AKSL arhitekti, Peter Kerševan, Jani Vozelj, Demšar arhitekti, Katjuša Kranjc in Rok Kuhar, Janko Rožič, Genius Loci, Ana Kučan, Marko Japelj, Meta Hočevar, Janez Suhadolc, Marko Deu, Matjaž Deu, Dekleva Gregorič arhitekti, Aleksander Ostan, Uroš Pust, Superform, Prostorož, Katarina Štok, Željko Kovačič, Morana Vlahovič in drugi.

Oblikovalci: Matjaž Vipotnik, Miljenko Licul, Ranko Novak, Gigodesign, Ljubo Pezdirc, Radovan Jenko, Jeff Pivač, Žare Kerin, Studio Botas, Peter Skalar, Jani Bavčar, Edvard Čehovin, Saša Mächtig, Milan Pajk, Boris Balant, Darko Miladinovič, Jan Jagodic, Tanja Radež, Zora Stančič, Janja Ošljaj, Jure Sotler, Jure Dobrila, Lara Bohinc, Nika Zupanc, Dušan Jovanovič, Grega Košak, Karin Košak, Evita Lukež, Maja Gspan, Metka Dariš, Jože Domijan, Almira Sadar, Uroš Belantič in drugi.

Umetniki: Oskar Kogoj, skupina Irwin, Marko Peljhan, Alan Ožbolt, Matjaž Počivavšek, Damjan Kracina, Matej Andraž Vogrinčič, Jože Kotar, Domen Slana, Dragan Živadnov, vsi trije Janezi Janše in drugi.

Galerije in muzeji: Mestni muzej Ljubljana, Narodna galerija, Mestna galerija Ljubljana, Cankarjev dom, Narodni muzej, Jakopičeva galerija, galerija Vžigalica, Muzej na Ljubljanskem gradu, Muzej grad Bled, Mestni muzej Idrija, Bolnica Franja, Muzej novejšje zgodovine Celje, Tolminski muzej.

Trenutno v izvedbi: postavitve muzeja na gradu Kieselstein v Kranju, muzeja lipicanca v Lipici in muzeja slovenskih filmskih igralcev v Divači.

4.

ARHIV PODJETJA RPS

5.

ARHIV PODJETJA RPS

gradnjo nove delavnice, kjer bodo lahko vse dejavnosti podjetja končno združili na enem mestu. Med naročniki podjetja RPS so številna znana slovenska podjetja in ustanove, na primer Petrol, Hit, Mobitel, Simobil, Tušmobil, Mercator, Krka, Autocommerce, Pivovarna Union, Kolosej, Talum, Hidria, Kolektor, Kovinoplastika, Adria, Seaway, Riko hiše, DM, Unior, Banka Slovenije, G3 Spirits, Intralighting, Arcadia, Strle svetila, Pop TV, Zdravniška zbornica Slovenije, Fakulteta za strojništvo in Akademija za likovno umetnost. Po naročilu Pop TV so izdelali del pohištva za hišo, kjer so živeli udeleženci resničnosti oddaje Big Brother. Za nove prostore Zdravniške zbornice pa so izdelali sedem metrov dolg pult za vhodno avlo. Ta monolit v beli barvi, po svojih organskih oblikah in gladkem aluminijastem površju od daleč spominja na klopi, ki jih je pred leti na beneškem bienalu arhitekture razstavljala zvezdniška arhitektka ZAHA HADID. Filipič je zagovornik mnenja, da se ne sme videti noben šiv, vijak, stik. Izdelki so zato lepši, je pa izvedba precej zahtevnejša.

Večina zaposlenih v proizvodnji podjetja RPS ima končano srednjo šolo, vsa potrebna znanja pa nadgradijo s prakso v delavnici. »Med tem procesom smo postali pravi prijatelji. S skupnimi močmi rešujemo probleme naročnikov. Sodelavci so mi v veliko pomoč, jih zelo cenim in spoštujem. Seve-

4. Za modno trgovino Almira Sadar so izdelali svetlobni strop in lebdečo konstrukcijo iz aluminija, skozi katero izpod stropa preseva diskretna svetloba, od daleč pa spominja na tkanino.

5. V Dolenjskih toplicah so po zamisli Končar Dežman arhitektov izdelali privlačne stenske potiske in svetlobni element nad recepcijskim pultov.

6. Za podjetje Kolektor so izdelali votel avto iz pleksi linij, osvetljenih z LED-diodami, ki nakazujejo pot vtrava ob avtu. S tem so podjetju omogočili, da ob obisku svojih poslovnih partnerjev brez težav zamenja vse razstavljene prodajne artikle v avtu, pač glede na to, iz katerega avtomobilskega podjetja je vsakokratni obiskovalec.

7. Najbolj prepoznaven element ljubljanske slaščičarne in kavarne Plato, ki sta jo projektirala arhitektka Katjuša Kranjc in Rok Kuhar, je vitica, ki se iz pritličja v obliki ograje pne v nadstropje in nato preide v strop, kjer prekrije električne vode, ki jih ni bilo mogoče skriti pod omet. Tehnološka zamisel izvedbe je nastala v podjetju RPS in to je tudi izdelalo vitico.

da pa tudi brez razumevanja in potrpežljive družine ne bi bilo možno predano voditi podjetja in iskati vedno nove rešitve. Žena in otroci so večkrat prikrajša-

ni za lepe skupne trenutke, a me vseeno podpirajo.« Oblikovalci in arhitekti Filipiča cenijo, ker je veliko več kot le uresničevalec tujih zamisli. »Brane Filipič je človek, ki ga reševanje problemov resnično veseli. Je eden tistih, ki jih vedno zanima, kako stvari delujejo in kako jih izboljšati. Stavim, da je v svojih rosnih letih razstavil kar nekaj ur in drugih mehanizmov in da so bile njegova najljubša igračka legokocke. Samo ko sem k Branetu prvič prišel s projektom, sem mu razložil, kaj natančno naj naredi. Od takrat pridem k njemu s problemom in ga prosim za nasvet,« pravi kreativni direktor oblikovalskega studia Gigodesign MATEVŽ MEDJA. Gigodesign s podjetjem RPS sodeluje pri zelo različnih projektih. »Od klasičnih označevalnih in usmerjevalnih tabel in sistemov do postavitve razstav in projektiranja razstavnih konstrukcij. Ravno tako so za nas izdelali nagrade za Medcelinski oglaševalski festival The Cup v Valencii in nagrado poslovnega združenja CEEMAN, ki ga vodi Danica Purg. Njihovo znanje je neprecenljivo pri razvoju modelov in maket, od steklenic ali sistema urbanega pohištva do nagrajenih Elanovih smuči Speedwave.« Filipiča ceni tudi arhitekt Boštjan Vuga iz biroja Sadar Vuga arhitekti. »Če me vprašaš, kdo je izvajalec naših najbolj nenavadnih zamisli, je to gotovo Brane. Ni le obrtnik, ima tudi odlične ideje, pa še osebno je zelo prijeten.« Sadar Vuga arhitekti so s podjetjem RPS sodelovali že pri več

ARRIV PODJETJA RPS

MIRAN KAMBIČ

S čutom do narave

*Izkoristite 25% subvencije
EKO sklada za lesena
okna pri zamenjavi*

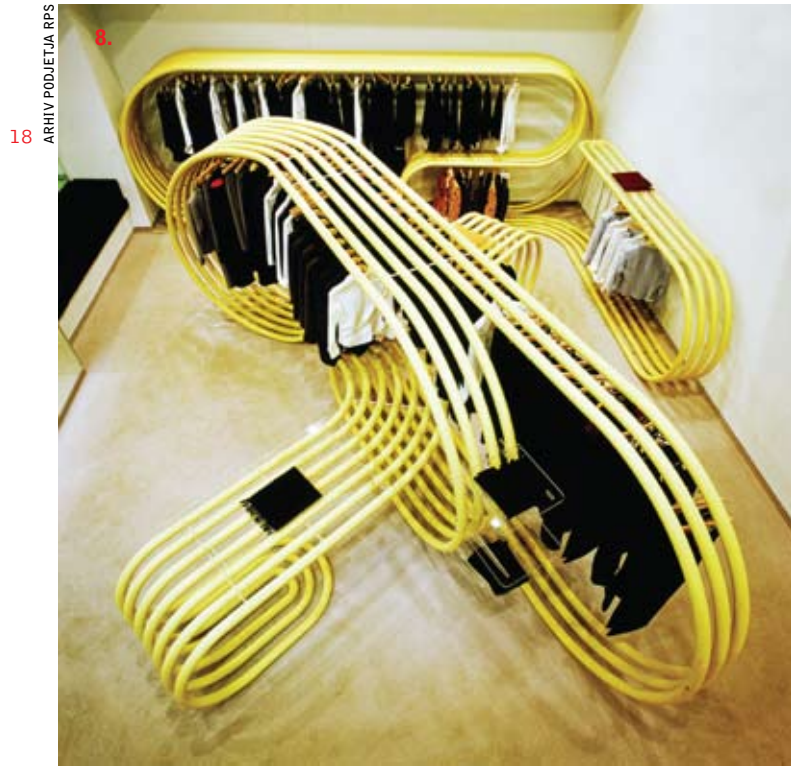
*Energijsko varčna okna
iz lesa, les/alu in PVC*

(((080 12 44)))
brezplačna številka

OKNA KLI LOGATEC®
energijsko varčna okna

Tovarniška 36, 1370 Logatec
tel.: 01 7558 568, fax: 01 7558 586
okna.kli@kli.si, www.oknakli.si

izvedbeno zahtevnih projektih, na primer pri idejni zasnovi in izdelavi kar sedemdeset metrov dolgega monolitnega korita za rože v panoramskem vrtu Gospodarske zbornice, pripravi razstave za beneški bienale in izdelavi svetlobnega stropa za modno trgovino Almira Sadar, v podjetju RPS pa so po naročilu Sadar Vuga arhitektov izdelali tudi unikatne tapete za večstanovanjski objekt Kon-

dominij v ljubljanski soseski Trnovo. In kaj Filipič meni o sodelovanju z arhitekti? »Najraje delam s tistimi, ki natančno vedo, kaj hočejo. Težava nastane, ko arhitekt ni prepričan vase in ko si ne predstavlja, kako bo v končni fazi videti objekt ali interjer. Arhitekti, ki se še potrjujejo, nam hočejo na vsak način dokazati svoj prav, zato trmasto vztrajajo pri stvareh, na katere se ne spoznajo. Sam imam že toliko izkušenj,

da takoj vem, ali bo kaka zamisel v praksi sploh izvedljiva. Je pa seveda v Sloveniji tudi nekaj izvrstnih arhitektov, ki natančno vedo, kaj hočejo, in ki so tudi pripravljeni priznati, da je kak naš predlog izvedbe boljši od njihovega.« Filipič veliko poslov dobi tudi zato, ker je njegova rešitev izvedbe cenejša in hitrejša od konkurence. Tako je bila na primer na natečaju za postavitve Muzeja slovenskih filmskih igralcev v rojstni hiši Ita Rine v Divači ponudba podjetja RPS kar za 35 odstotkov nižja od ponudbe konkurenčnega podjetja. »Čeprav je naša ponudba praviloma za deset do petnajst odstotkov cenejša od konkurenčnih, zaradi boljše in enostavnejše tehnološko rešitve še vedno nekaj zaslužimo, pri tem pa izdelek nič ne izgubi na kakovosti in lepoti videza,« pravi Filipič. In dodaja: »Vse je stvar dobre organiziranosti, temeljitega predhodnega premisleka in ekipe, ki se trudi za optimalen rezultat.« Uspeh pač ni nekaj, kar bi prepustili naključju. Podjetje RPS dokazuje, da

- 8.** Za Murino trgovino v Moskvi so izdelali prodajne police iz osemsto metrov cevi, oblečenih v umetno usnje.
- 9.** Za nove prostore Zdravniške zbornice Slovenije so izdelali sedem metrov dolg pult za vhodno avlo. Branko Filipič je zagovornik mnenja, da se ne sme videti noben šiv, vijak, stik. Izdelki so zato lepši, je pa izvedba precej zahtevnejša.
- 10.** Luč za knjigarno Modrijan so izdelali po zamisli biroja AKSL arhitekti.
- 11.** V sodelovanju s Pust arhitekti so izdelali stenske grafike in novih poslovnih prostorih Uradnega lista, pa tudi svetleče škatle na stropu vhodne dvorane istega objekta.

se znanje, inovativnost, trdo delo, profesionalen odnos, kakovost in zmerne cene prej ali slej obrestujejo. ☉

KOMET9

Z nami boste korak pred ostalimi

Wellness rešitve za vaš dom

Privoščite si wellness pri vas doma

Finske savne

Infra savne

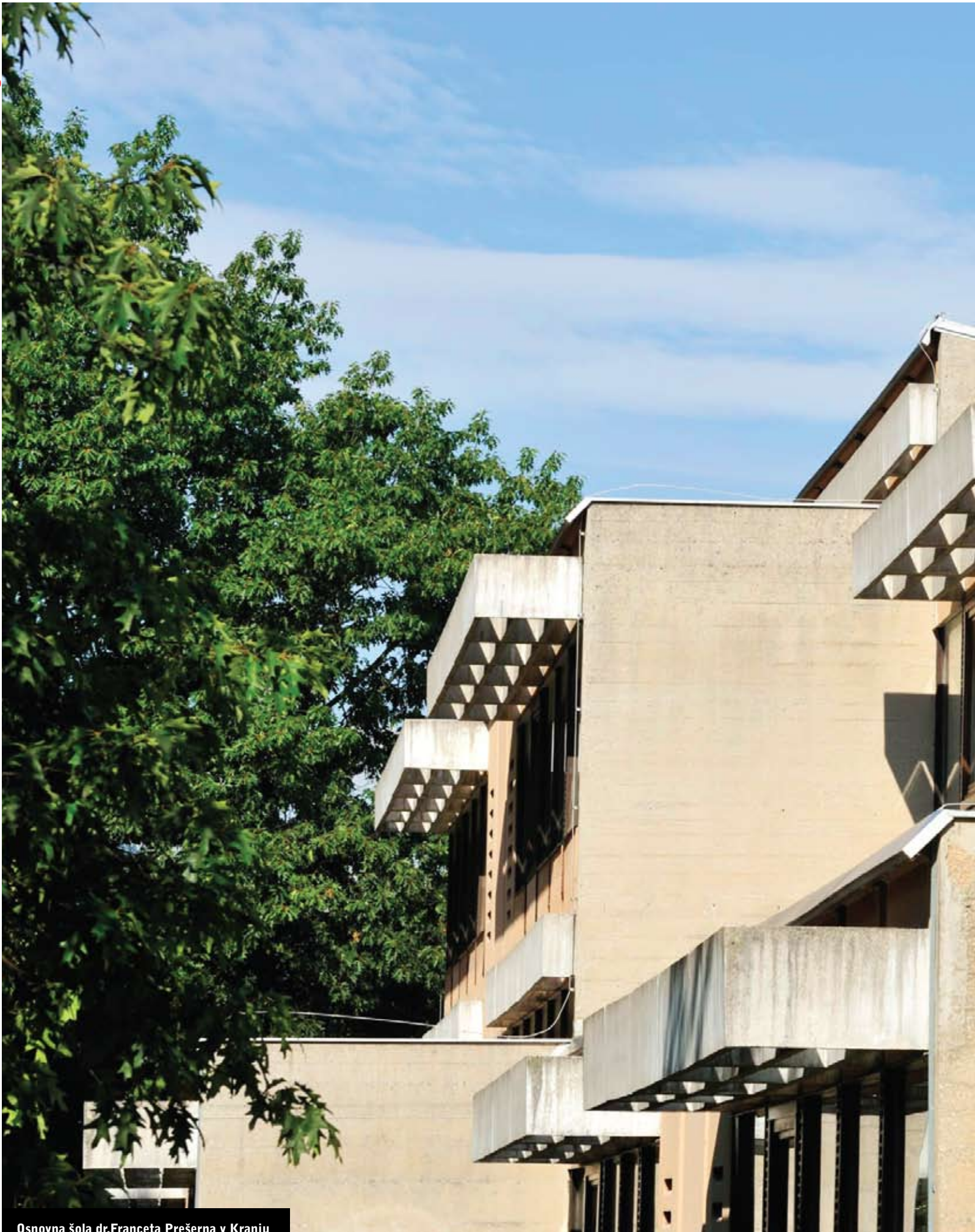
Parne savne

Tuši

SVETUJEMO, NAČRTUJEMO, IZVAJAMO - 100% SLOVENSKI PROIZVOD

WWW.KOMET9.SI - E-MAIL: SAVNE.KOMET9@GMAIL.COM - GSM: 051 356 963

ARHITEKTURA JE UMETNOST PROSTORA

Vesna Teržan

Povojna generacija slovenskih modernistov: Stanko Kristl

»Še vedno je aktiven, prav zdaj projektira širitev urgence UKC v Ljubljani in trakt DTS, pa še eno famozno pritlično stanovanjsko hišo v Ljutomeru. Super je!« o Kristlovi ustvarjalnosti pripovedujejo študentje arhitekture.

Arhitekt STANKO KRISTL (profesor in izredni član SAZU) je eden najvitalnejših 89-letnikov (rodil se je leta 1922 v Ljutomeru), suh, trdoživ gospod, ki je do nedavnega še predaval študentom, še vedno pa redno komentira aktualne urbanistične in arhitekturne zagate domače srenje. Ljubljansko oblast in arhitekturno stroko je med drugim poskušal opozoriti na nevarnosti terena pri gradnji podzemne garaže na ljubljanskem Kongresnem trgu, a sta ga, žal, preslišali. Še prevečkrat se pri nas presliši glas modrih, starejših ljudi. Kristl je bil že od nekdanj kritičen, razmišljujoč, studiozen. Štejemo ga med povojne slovenske moderniste in vsako nalogo, ki se je je lotil, je preštudiral do obisti - pa najsi je šlo za projektiranje šol in vrtcev, bolnišnic ali stanovanjskih blokov. »V arhitekturi me nikoli ni zanimalo ponavljanje ali konfekcijska arhitektura. Stvar je sicer dobičkonosna, notranjega zadovoljstva pa ne daje. Hkrati se zavedam, da so brezkompromisne arhitekturne rešitve redkost, če sploh so. To je tako kot s svetimi resnicami, saj je edina sveta resnica to, da jih ni! Arhitekturno snovanje je preplet razlogov za in proti, tehtanje kriterijev, iskanje reda, vgrajevanje iracionalnih vrednot izrazne govorice, pripovednosti ... je sinteza duhovnih in racionalnih dejavnosti.« Še ko je bil študent, si je za cilj

postavil, da mora ob vsakem novem projektu stopiti korak naprej, prepričan, da mu bo le to prineslo osebno rast in napredovanje v spoznavanju arhitekture. »Navsezadnje mora tudi vsak natečajni predlog povedati kaj novega. Le tako ga bo opazila dobra žirija,« je prepričan Kristl.

Stanko Kristl je študiral pri EDVARDU RAVNIKARJU, z njim sodeloval pri več študijskih nalogah, natečajih in tudi realizacijah. Po diplomi leta 1954 je ostal še pet let Ravnikarjev asistent, tako je njuno sodelovanje nanese skupaj štirinajst let. Še v času študija je sodeloval pri urbanistični zasnovi študentskega naselja v Rožni dolini v Ljubljani, tudi pri idejni zasnovi stolpnice v tem naselju, pa stolpičev za univerzitetne profesorje na Mirju, sodeloval pri zazidalnem načrtu Kidričevega pa pri stanovanjsko-poslovnem objektu v Kranju in pri idejni zasnovi kirurške klinike v Ljubljani. Na mednarodnem natečaju za ureditev otoka Ruissalo pri Turkuju na Finskem je kot sodelavec profesorja Ravnikarja dobil tretjo nagrado. V komisiji je bil tudi veliki ALVAR AALTO. Ob obisku v Aaltovem ateljeju se je Kristl z njim dogovoril za delo v biroju, a ponudbe pozneje ni izkoristil. Še pred diplomom je sprojehtiral nekaj zasebnih hiš v Ljutomeru, kmalu po diplomi realiziral nekaj spomenikov NOB, a prvi pomemben primer Kristlove arhitekture je stanovanjski blok na Prulah. Sam pripoveduje: »Takratno slovensko stanovanjsko načrtovanje se mi je zdelo v primerjavi s tistim v skandinavskih deželah skrajno togo in nedomiselnost. Menil

sem, da je treba v naš prostor vnesti svežino in tipologijo odprtega stanovanjskega tlorisa z bolj kulturno obravnavo predvsem sklopa dnevno-bivalnega dela.« V univerzitetni blok na Prulah v Ljubljani mu je uspelo namesto bivalne kuhinje umestiti prelivajoč se tridelni prostorski princip dnevno-bivalnega sklopa: dnevna soba, jedilnica in kuhinja z vgrajeno popolno opremo; tudi spalnica je imela vgrajeno omaro. Tisto, kar še danes očara, je uporaba »francoskih oken«. Ta stanovanja so bila namenjena asistentom ljubljanskih fakultet, torej mladim družinam z otroki. Pri projektiranju je imel v mislih majhne otroke, ki se premikajo po stanovanju po vseh štirih in raziskujejo svoj mali svet. Kristl poudarja: »Za otrokov vsestranski razvoj je nadvse pomembno, kako si širi obzorje v najzgodnejšem življenjskem obdobju.« Francoska okna, ki segajo do tal, je namenil tem malim 'plazivčkom'. Torej jih ni uvedel zaradi oblikovnih ali estetskih razlogov, ne, v ta stanovanja jih je vpeljal zaradi majhnih otrok in širitve njihovega obzorja. Z načrtnim in poglobljenim študijem prostorov za otroke se je ukvarjal tudi v času, ko je projektiral šole in vrtnice. V času načrtovanja vrta Mladi rod (1969-72) na Črtomirovi ulici v Ljubljani je pripravljaval doktorat in zanimalo ga je vprašanje prvinskega prostora. »Gradnja vrtcev in šol se v marsičem razlikuje od gradnje drugih objektov. Pri teh projektih sem najprej temeljito preštudiral psihologijo in fiziologijo otrok. Jasno mi je bilo, da čista tehnologija ni zmožna zagotoviti no-

KJE IN KAJ JE ZGRADIL STANKO KRISTL

SLOVENIJA

LJUTOMER

- 1950 urbanistična ureditev mesta
- 1951 hiša Klemenšek
- 1951 počitniška hiša S. Kristl
- 1952 hiša Žuman
- 1954 nagrobnik družine Kristl
- 1986 hiša B. Kristl
- 1988 nagrobnik M. Kristl
- 2003 nagrobnik V. Kristl
- 2008 nagrobnik B. Kristl
- 2011 stanovanjska hiša (še v gradnji)

LJUBLJANA

- 1953 hiša Kar
- 1956/59 stanovanjski bloki na Prulah
- 1958 sejemski paviljon Kartonažne tovarne
- 1958 stanovanjski blok na Taboru
- 1960/65 atrijske hiše na Borsetovi, Trnovo
- 1960/64 stanovanjski dvojček Konšek-Furlan
- 1961/64 hiša Černelč
- 1968 hiša Dev
- 1968/77 Univerzitetni klinični center

- 1969/72 otroški vrtec Mladi rod
- 1980 hiša Rihl
- 1998 nagrobnik Vidmar
- 1999 nagrobnik Vršnik
- 2004/07/11 širitev DTS UKC Ljubljana (še v gradnji)

CELJE

- 1972 atrijska hiša Fajs I
- 1981 hiša Fajs II, Lopata pri Celju
- 2000 hiša Fajs III, Medlog Celje
- 2011 nagrobnik družine Fajs

IZOLA

- 1972-81 Splošna bolnišnica Izola, I. faza
- 1985 dozidava krila lekarne, laboratorijev in diagnostike Splošne bolnišnice Izola

KIDRIČEVO

- 1954 urbanistična ureditev mesta

KRANJ

- 1957 stanovanjski stolpič ob OLO Kranj
- 1965/68 Osnovna šola dr. Franceta Prešerna
- 1966 stanovanjski blok Kanarček (s trgovino)
- 2002 nadzidava Osnovne šole dr. Franceta Prešerna

KRŠKO

- 1975 hiša Čuček, Leskovec pri Krškem

KOČEVJE

- 1955 vrstne hiše za gozdarje

VELENJE

- 1962/63 stanovanjski blok I, pritličje trgovina
- 1962/64 stanovanjski blok II, s trgovino in pošto

ŽALEC

- 2001 poslovno-stanovanjski objekt Kana

4.

JANEZ KALIŠNIK

23

1. Osnovna šola dr.Franceta Prešerna v Kranju, 1965/68
2. Atrijske hiše na Borsetovi v Ljubljani, 1960/65
3. Osrednja avla v UKC Ljubljana, 1968/77
4. Otroški vrtec Mladi rod v Ljubljani, 1969/72
5. Stanovanjski bloki na Prulah, Ljubljana, 1956/59
6. Bolnišnica v Izoli, I.faza, 1972/81

JANEZ KALIŠNIK

6.

JANEZ KALIŠNIK

	BOSNA IN HERCEGOVINA				
1983	MOSTAR Medicinski center Mostar (idejna zasnova)			2003	pomnik padlim pripadnikom zavezniške misije pri NOV Slovenije, Ljubljana
	HRVAŠKA				
1979	DUBROVNIK Medicinski center Dubrovnik (I. faza, posteljni objekt)			1954	GRAFIČNO OBLIKOVANJE vinske etikete za Vinarsko zadrugo Ljutomer
	UMAG			1956	plakati za tekstilni in vinski sejem v Ljubljani
1967	počitniško naselje			1957	celostna grafična podoba 6. kongresa Ljudske mladine Slovenije
	SRBIJA			1964	zaščitni znak Dopisne delavske univerze, Ljubljana
1971/75	BEOGRAD vrtec v naselju Novi Beograd			2001	zaščitni znak podjetja Kana, Žalec
	NOVI SAD				NOTRANJA OPREMA prototip opreme šolske kuhinje, Poljanska gimnazija Ljubljana
1976/79	Poliklinika medicinskega centra Novi Sad			1958	interjer pošte v Velenju
	SOMBOR			1964	interjerji UKC Ljubljana
1976/81	Medicinski center Sombor, I. faza			1974	
	KUVAJT				
	1979/81	Center za fizikalno medicino in rehabilitacijo (Opomba: šlo je za tender, a se je Imos umaknil, objekt ni bil realiziran, Kristl je bil povabljen, da izvede drug projekt skupaj z domačimi arhitekti, a se tudi to ni izšlo.)			
	SLOVENIJA				
	SPOMENIKI NOB				
	1950	Ljutomer			
	1956	Horjul			
	1959	Dobrunje			
	1959	Kvasica Črnomelj (kipar Jaka Savinšek)			
	1960	Vranoviči Črnomelj			
	1960	Griblje Črnomelj			
	1964	Partizanska bolnišnica Pavla, Hudo polje pri Vojskem			
	2002	dopolnitev spomenika talcev v Gramozni jami, Ljubljana			

Arhitekt Stanko Kristl

tranjega zadovoljstva, posebej ne otroškega. Vemo, da prostora ne dojemamo le vidno, ampak z vsemi čutili. Pri gledanju je vključena razsežnost, pri poslušanju smer, pri lastni zaznavi telesna odnos do smeri, celo pri vonju čutimo nekaj prostorskega, poleg tega pa je za otroka posebej pomembno čutilo tudi otip.« Kristl opozarja, da se pri šolah in vrtcih pogosto pozablja na otroško merilo, saj je tri- ali večmeterska višina prostora za otroka močno pretirana in njegov občutek zavetja je ogrožen. Potrebne so tudi izbira ustreznih materialov pa povezave objekta z naravo, domačnost in ustrežna višina prostora: »Kratka, šola naj bo optimističen ambient in vrtec oblikovno vabljev prostor.«

Kristlov izraz prvinski prostor se nanaša na nezavedno zaznavanje prostorske izkušnje že v uterusu in tudi na prva zavetja v zgodovini človeštva. V vrtcu na Črtomirovi ulici v Ljubljani je ta razmišljanja prevedel v neortogonalno in konoidno oblikovan igralni prostor, zanimal ga je osebni (zavestni) prostor malih prebivalcev vrtca in ločevanje funkcionalnega sveta odraslih od sveta otrok in njihove igre. V obrazložitvi koncepta je Kristl v reviji Sinteza (št. 13-16, 1969/70) napisal, da so pri iskanju rešitev prvič uporabili sanitarno-tehnične izkušnje, pridobljene pri projektiranju bolnišnic; gre za ločevanje čiste in nečiste cone, za filter. Kratka, poti staršev so dosledno ločene od poti otrok in vzgojiteljic. Vrtec je razdeljen na posamezne paviljone, namenjene otrokom, in na servisni objekt. Komunikacijo notranjega prostora vrtca z naravo pa je dosegel s podaljšanjem notranjega prostora na teraso, to je načelo, ki je v sodobni arhitekturi vseprisotno. Celotna fasadna opna, ki deli

igralnice od okolja, je zastekljena in se z drsnimi smučnimi okni odpre na teraso.

Tudi šola dr. Franceta Prešerna v Kranju (grajena 1965-68) je bila novost in je nastala po natančnem premisleku, kaj naj šolski prostor ponuja učencem. Je prva šola z dvoetažno stopničasto fasado. Etažni zamik učencem omogoči dve ravni pogleda navzven - na zemljo in proti nebu; šolska avla se razširja v ozelenjeni atrij in ob primerni vzgoji lahko otrok doživlja letni cikel flore. Kristl se je pri projektiranju šole tega tipa zgledoval pri danskem arhitektu ARNEJU JAKOBSENU, ki se je zavedal, da je južna orientacija za razrede najugodnejša. Jakobsen je domislil stopničasto oblikovan razred z dodatnim svetlobnim pasom; ta zaradi poševnega stropa zagotavlja primerno osvetljenost celotnega razreda. Osnovni gradbeni element v Kranju je beton in vsi inštalacijski vodi in izpusti so bili vbetonirani sočasno s stenami.

Poleg vrtcev in šol je bila ena najodgovornejših nalog, ki se jih je Kristl lotil, gradnja bolnišnic. Zgradil jih je več, a ob pripravah na natečaj za Univerzitetni klinični center - UKC (1968-77) v Ljubljani se je skupaj s skupino sodelavcev lotil natančnega študija. V tem času pri nas ni bilo ustreznih analiz, ni bilo poklica tehnološkega analitika in sistematične spremljanja dogajanja pri gradnji bolnišnic. Tako se je lahko vsak arhitekt, ki se je lotil te naloge, izgubil v medicinskih vprašanjih, namesto da bi se osredotočil na arhitekturna. Kasneje je metodologija projektiranja bolnišnic postala vzorec za vse velike in zahtevne gradbene posege. Kristl pravi, da imajo danes arhitekti na razpolago kakovostno

strokovno literaturo, tudi ustrezne strokovne institucije, izsledke raziskav in poseben kader - medicinske tehnologe. Arhitekti naj bi tako ne bili več odvisni od zdravniških analitično nepreverenih programsko-prostorskih zahtevkov. Kristlova delovna skupina je bila povezana s svetovnimi projektantskimi arhitekturnimi krogi, ki so pripravljali tehnično dokumentacijo ali pa že gradili podobne objekte. Vpeta je bila tudi v sodelovanje z raziskovalnimi institucijami v Evropi, Kanadi in ZDA. »Aktivno sem sodeloval na mednarodnih kongresih bolnišničnega združenja, kjer smo sklenili veliko osebnih poznanstev in vzpostavili stike z najpomembnejšimi usmerjevalci bolnišnične gradnje. Eden izmed njih je bil Gordon Friesen, pravi ameriški revolucionar bolnišničnega snovanja. Tesno povezan sem bil tudi z danskimi arhitekti. Dvosmerna izmenjava zamisli in načrtov v nastajanju je koristila obema stranema. Na splošno pri takih izmenjavah nisem nikoli opazil kakšnega nezaupanja ali ljubosumja. Po študijskih pripravah smo predložili projektni predlog. Tlorisna zasnova osemnajstetaže zgradbe je spominjala na hrastov list, kar je izhajalo iz težnje po južni orientaciji čim več bolniških sob.« Predlog je bil tako svojstven, da je državni sklad želel strokovno oceno Mednarodnega inštituta za gradnjo bolnišnic iz Düsseldorfa. Kristl pravi: »Ko sem v Düsseldorfu predložil videnje naše delovne skupine, so bili zlasti mlajši nemških kolegi navdušeni nad oblikovno posebnostjo in tehnološko neoporečno zasnovo posteljnega objekta. V Slovenijo smo se vrnili s potrjenim projektom, a kljub temu so se pojavile finančne težave. Naša projektna skupina je bila razpuščena. Čez leto ali dve je projekt nadaljeval drug projektant. Po njegovih zasnovah so zgradili sedanjo osemnadstropno posteljno zgradbo, ki usodno posega v prostorsko zamejitev diagnostično-terapevtskih in servisnih objektov (DTS) in je hkrati ponovitev tako imenovane nemške posteljne enote. Ker niso poznali bolnišnične tehnologije, so pri nadaljnjem delu obtičali v slepi ulici.« Kristl se je ponovno vključil v gradnjo UKC, ko je bil sklad prisiljen razpisati natečaj za ves preostali program, torej za okoli 50 tisoč kvadratnih metrov površine, za tako imenovane objekte DTS. »Nisem takoj privolil v sodelovanje, a na prigovarjanje Nade Kraigher in ker so bila za menoj štiri leta in pol trdega dela študijskih in projektnih poskusov, sem privolil, da sodelujem pri natečaju. Sodobne bolnišnice so v nenehnem razvoju, projekt, ki sem ga predložil pod geslom 'Rast', je prevod tega bistvenega bolnišničnega fenomena v arhitekturni jezik.« Kristl razlaga, da gre v bolnišničnem kompleksu za dve t. i. klinični cesti, med kateri se umeščajo posamezne medicinske in paramedicinske dejavnosti. Cesti se po-

daljšujeta proti severu in jugu, med njiju se vgrajujejo nove funkcionalne enote, obnje pa tudi posteljni objekti. Poudarja, da UKC deluje brez posebnih posegov že 35 let prav zaradi takšnega koncepta rasti, notranje fleksibilnosti in adaptabilnosti, ter mu napoveduje še dolgo delovanje.

Posebno pa je Kristlu pri srcu prva faza Izolske bolnišnice, v nadaljevanju, v drugi fazi, pa so jo popolnoma skazili. A prav Kristlovo prvo fazo so v ameriški strokovni reviji posebej poudarili kot vzročni primer humanega bolnišničnega nagovora pacienta, o njej je pisal tudi Udo KULTERMAN.

Med Kristlovo zgodnje projekte sodijo še atrijske hiše (1960-65) na Borsotovi ulici v ljubljanskem Trnovem. Gre za niz petih pritličnih hiš, vsako z nekoliko drugačnim tlorisom in s pripadajočo garažo in vrtom. S temi vrstnimi hišami je Kristl pravzaprav uvajal v naš prostor stanovanjski tip, ki se je rodil že v starem Rimu, v začetku 20. stoletja pa so ga ponovno oživili v Nemčiji. Najpogosteje nanj naletimo v Skandinaviji; Finci so po drugi svetovni vojni vrstne pritlične hiše razvili v rentabilno in prijetno bivalno enoto. Materiali, ki jih je Kristl uporabil pri svojih petih vrstnih hišah, so steklo, les in močno oranžna opeka, ki zaznamuje zunanost hiš in tudi interjer. Streha z vmesno prezračevalno plastjo hišo varuje poleti pred pregrevanjem, pozimi pa pred kondenzom in zamakanjem. Z umeščanjem dnevnega sklopa čez vso širino objekta so se odprle nove oblikovne možnosti, hkrati tudi možnosti ustvarjanja vedrega bivalnega ozračja z različnimi pogledi pa časovno zamaknjeno osonečenje in raznolikost osvetljenosti. Kristl se je pri načrtovanju držal maksime, naj tudi stanovanjski tloris materializira misel, da je prostor tridimenzionalni likovni fenomen in hkrati umetnost oziroma neoprijemljiva duhovna prvina.

Kristl je eden izmed odličnejših slovenskih arhitektov modernistov, hkrati pa je pomemben tudi kot teoretik, pisec analitičnih študij in kritik. Že nekaj let se pripravljata njegova pregledna razstava in monografija; avtorja sta arhitekta in raziskovalca TINA GREGORIČ in TADEJ GLAŽAR, ki sta nam tudi omogočila vpogled v dokumentacijo in fotografski arhiv. Vrednost in pomen arhitekture Stanka Kristla pa je slovenska družba zaznala že zgodaj in mu leta 1964 podelila nagrado Prešernovega sklada za trgovsko-stanovanjski blok v Velenju, leta 1970 Prešernovo nagrado za šolo dr. Franceta Prešerna v Kranju, za DTS-objekte UKC v Ljubljani pa leta 1976 Župančičevo nagrado. Leta 2009 je prejel dve nagradi za življenjsko delo - Plečnikov medaljo in Trendovo nagrado. ☉

Ljubezen do morja
Ljubezen do morja

Nova kolekcija North Sea

- moška in ženska kopalna jopa
- brisača

Novo kolekcijo in ostale izdelke za dom si lahko izberete v prodajalnah
Svilanit...

Celje - Planet TUŠ, Ivančna Gorica - MC, Kamnik, Koper Planet TUŠ, Ljubljana - BTC, Nova Gorica - MC in Qlandia, Postojna - MC, Trebnje - MC, Velenje - Velejapark

...in v prodajalnah **HOMELY**:
Maribor - Europark,
Novo mesto - Qlandia

www.svilanit.si

Svilanit
Moja kultura bivanja.
SINCE 1938

MURALES

KO SE UDOBJE ZDRUŽI Z LEPTO

Ponujamo vam veliko izbiro ekskluzivnega jedilniškega pohištva najnovejšega modnega trenda : stolov, miz, kotnih klopi in jedilniških vitrin.

Industrijska prodajalna: Kolodvorska ulica 3, 9240 Ljutomer, tel.: 02 585 18 06, 02 585 18 07, fax: 02 585 18 30,
e-mail: marica.skalic@murales.si, goranka.mlinaric@murales.si, <http://www.murales.si>

VINSKA ARHITEKTURA

Vinska arhitektura je svojevrsten fenomen v arhitekturi. Je trend, ki se je začel v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in se uspešno nadaljuje ter tako privablja številne navdušence, ki imajo radi dobro in lepo. Vinska arhitektura je spremenila delovanje in povečala prepoznavnost marsikaterega vinarja. O sodobni vinski arhitekturi so napisani številne knjige in turistični vodniki. Zgodovina vinske arhitekture sega na prehod iz 18. v 19. stoletje, ko so se v enem najbolj cenjenih svetovnih vinorodnih okolišev, Bordeauxu, začeli pojavljati prvi objekti, namenjeni izključno pridelavi vina. Do tedaj je pridelava vina potekala v temačnih, hladnih prostorih, pogosto umeščenih pod zemljo, da so bile tako zagotovljene čim bolj optimalne razmere za predelavo grozdja. Vinske kleti so bile večinoma pomožna poslopja podeželskih graščin in se niso uveljavile kot samostojni objekti. Beseda »chateau« je v aristokratskih krogih povezovala vino in razkošno arhitekturo, danes pa vedno več proizvajalcev vina posega po novih pristopih. Proizvodnjo vina so dopolnili z različnimi aktivnostmi, od arhitekture do turizma in privabljanja ljudi v samo središče pridelave in občudovanja dramatičnosti vinorodnih pokrajin. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bilo v Kaliforniji, v vinorodni pokrajini Napa Valley, zgrajenih več kot trideset zanimivih postmodernističnih vinskih kompleksov, ki so jih načrtovali priznani arhitekti. Trend se je od tam širil po svetu: v Novo Zelandijo, Avstralijo, Čile, Argentino, Španijo, Italijo, Nemčijo, Avstrijo. Sodobni arhitekti so začeli preobražati vinarje, povezovali so tradicijo in inovativnost, kmetijstvo in tehnologijo, produktivnost in gostoljubnost. Frank Gehry, Zaha Hadid, Renzo Piano, Steven Holl, Herzog & de Meuron, Santiago Calatrava, Rafael Moneo, Glenn Murcutt, Richard Rogers in Norman Foster sodijo med najbolj priznane in vplivne arhitekta našega časa in vsakdo od njih ima v svojem opusu tudi že objekte sodobne vinske arhitekture.

V slovenskem prostoru se vinska arhitektura prebujata počasi. A vendar imamo nekaj objektov, ki ponudijo resnično posebno arhitekturno doživetje, dopolnjeno z vinsko, kulinarčno in turistično ponudbo. Prva vinarna, zgrajena z arhitekturno ambicijo, je bila vinarna Brič v Slovenski Istri. Ta je tudi druge vinarje spodbudila, da so začeli vabiti arhitekta v svojo zgodbo o uspehu.

BRIČ

BRIČ, 2005

ARHITEKTURA: BORIS PODRECCA IN MARKO LAVRENČIČ
VINARSTVO: BRIČ

MIRAN KAMBIČ

Posestvo Brič leži v Slovenski Istri ob meji med Slovenijo in Hrvaško na vzpetini med obsežnimi vinogradi in oljčnimi nasadi. Krajinska posebnost tega območja so stari nasadi cipres, ki ščitijo pred močnimi vetrovi. Prepoznavna zadržana arhitektura, ki se prilagaja razgibanemu terenu, črpa navdih v primarnem zidu istrske tradicije. Večina objektov je grajena v armiranobetonski konstrukciji in obložena s kamnitim suhozidom, ki je bil pridobljen v okolici. Do posestva namreč ni vodila cesta in materiala ni bilo mogoče dovažati na gradbišče. Trajnostno ravnanje pa je tudi v duhu vinarne, saj se je njen lastnik odločil, da bo vino predeloval po najstrožjih ekoloških merilih za proizvodnjo. Monotonost kamnite obloge enakomerno prekinjajo betonski venci, ki kamnite pasove uravnotežijo in veliki prazni površini dodajo ritem. Na posestvu so objekti namenjeni predelavi vina, prodaji, degustaciji, gostinstvu in rezidenci lastnikov. Objekt za predelavo vina se ponaša z najsodobnejšo tehnologijo, ki pa se ne skriva za stenami, ampak se pokaže s stekleno-jekleno fasado kot izložbenim oknom. Rezidenca je prostorsko ločena od ostalih objektov in je najmarkantnejša v prostoru, s stolpom, oblečenim v velike lesene plošče iz orehovega furnirja. Menjava materiala ločuje funkcije na subtilen način, prehod javnega v zasebno pa prevzame vzdolžna pergola na betonskih stebrih.

SANTOMAS

ŠMARJE PRI KOPRU, 2008

ARHITEKTURA: MARKO LAVRENČIČ

VINARSTVO: SANTOMAS

MIRAN KAMBIČ

MIRAN KAMBIČ

Želja investitorja je bila, da na svojem posestvu zgradi stolp po svetopisemski zgodbi: »Gospodar vinograda je dal postaviti stolp v svoj vinograd, od koder je mogel nadzirati delavce v svojem vinogradu.« Novi objekt posestva Santomas na dvignjeni lokaciji od daleč spominja na zgodovinsko utrjeno naselbino. Izbira kamnitega zidu z elementom stolpa kot vodilnima elementoma arhitekture poveže svetopisemsko zgodbo z avtohtono arhitekturo istrske krajine. Zakonitosti terena so narekemale gradnjo v nivojih, da bi arhitektura premostila trinajstih metrov višinske razlike, pa se je prilagodila s kar osmimi nivoji.

Prostorsko je objekt razdeljen na stanovanjski in gospodarski del. Stometrski kamniti zid z redkimi odprtini, zgrajen iz velikih kamnitih blokov lomljenega istrskega peščenjaka, se na stiku med dvema funkcionalnima celotama vinske kleti in oljarne umakne proti obstoječemu stanovanjskemu objektu. Tam stoji razgledni stolp, ki se pne za eno etažo nad nivo razgledne ploščadi. Ta leži nad pritličjem kot vhodni portal. Stolp s svojo višino stebrov tvori povezovalni člen s stanovanjskim objektom. Vse strehe razen razgledne terase so ozelenjene. Zadostna debelina humusa omogoča zasaditev grmovnic in manjših dreves ter zagotavlja notranjim prostorom ustrezno naravno temperaturo kleti. Vsi prostori so naravno prezračevani, tudi najgloblje kleti.

MAROF

MAČKOVCI, PREKMURJE, 2009

ARHITEKTURA: ANDREJ KALAMAR, STUDIO KALAMAR

NAROČNIK: PANVITA MAROF, D. O. O.

STUDIO KALAMAR

STUDIO KALAMAR

Zgodovina vinarstva na gospodarskem posestvu Marof (Meierhof) sega kar 120 let v preteklost. Kompozicija podeželskega dvorca in nekdanjih gospodarskih poslopij, ki jih je zamenjal nov objekt, prilagojen novim funkcijam in tehnologijam, je umeščena na greben zahodno od vasi Mačkovci med obsežne vinograde. Prvo od teh poslopij je vinska klet, v kateri nastajajo vina nove blagovne znamke Marof. Podolžnost kleti sledi topografiji terena, kompozicija pa se podreja bližnjemu dvorcu in stari lipi. Poudarjeni horizontalni volumen objekta prekinja izstopajoči balkon, s katerega se lahko dotaknemo bližnje lipe. Fasadna opna je sestavljena iz kompozicije vertikalnih letev v različnih skladnih barvnih tonih. Panoramsko okno na zahodni fasadi obiskovalca kleti poveže z vinogradi na pobočjih in dolino pod njimi, vrsta lin na nasprotni strani prostora pa odpira pogled v kleti. Vidni del objekta nad terenom je namenjen samo sprejemu obiskovalcev in drobljenju grozdja. Večina volumna se skriva pod terenom, kjer si sledijo prostori, namenjeni tehnološkemu postopku. Zemeljska masa tu zagotavlja stalno temperaturo štirinajst stopinj Celzija, dodatna energija je potrebna le za ohlajevanje kadi z grozdem med postopkom fermentacije. Interjer kleti je oblikovan v zadržanem sodobnem slogu v lepo izvedenem vidnem betonu v kombinaciji s svetlim lesom in nerjavečim jeklom.

IAQUIN

GORIŠKA BRDA, VIPOLŽE, 2011

ARHITEKTURA: UR.A.D. KLEMEN PAVLIN, BOŠTJAN KIKELJ

VINARSTVO: UROŠ JAKONČIČ

BOŠTJAN KIKELJ

BOŠTJAN KIKELJ

Blagovna znamka Iaquin je razmeroma mlada in v celostni podobi odraža sodobni slog mladih lastnikov pa tudi turistični slog, ki ga pri nas načeloma ni. Želja po sodobni arhitekturi se je lastnikom porodila po ogledu knjige o sodobni vinski arhitekturi v Avstriji. Z načeloma istimi izhodišči kot pri Alma Visti, združiti turizem in vinarstvo v sodobno arhitekturo, so v biroju UR.A.D. skušali oblikovati arhitekturo, ki bi čim bolj ustrezala dani lokaciji ter potrebam in željam lastnikov. Na podlagi celostne podobe s prevladujočo črno barvo, ki so jo zasnovali v oblikovalskem Studiu Botas, so se arhitekti odločili za minimalizem črne in bele barve ter povezovanja z naravo. Značilnosti briške hiše so nadgradili z arhitekturnimi potezami, ki bivanju v hiši dajejo posebno ugodje. Pritličje hiše je zelo transparentno, namenjeno manjši restavraciji oz. pokušanju lastnih vin, in se prek panoramske stene odpira proti nezazidljivim obdelovalnim površinam, vinogradom ter terasi z bazenom, zapira pa se proti naselju. V zgornjih nadstropjih je po odprtem zunanjem stopnišču dostop do petih sob. Iz pritličja pa je vhod v vinsko klet, v katero se pride tudi iz vinograda.

ALMA VISTA

GORIŠKA BRDA, VIPOLŽE, 2010

ARHITEKTURA: UR.A.D. KLEMEN PAVLIN, BOŠTJAN KIKELJ

VINARSTVO: EDI SIMČIČ

BOŠTJAN KIKELJ

BOŠTJAN KIKELJ

Turistični objekt Alma Vista je dopolnilna dejavnost družinskega vinarstva znamke Edi Simčič, ki si je zadalo cilj, da izstopi iz povprečja z drugačno ponudbo. Z mladimi arhitekti so iskali ustvarjalne sinergije in naposled skupaj ustvarili nov koncept kmečkega turizma v slovenski ponudbi. Hiša je zasnovana kot nadomestna gradnja namesto stare hiše v okviru urbanističnih pogojev in se dobro ujema z okoliško vaško pozidavo. Ima značilnosti briške hiše. Eno ključnih izhodišč pri načrtovanju hiše je bil osupljiv pogled na vinograde proti morju, kar je vplivalo na odprto zasnovo hiše proti jugu. Pritličje hiše sestavlja dnevni prostor z jedilnico in kuhinjo. V nadstropju je na hodniku knjižnica, z balkona pa se vstopi v dve sobi z lastnima kopalnicama. Kletni prostori hiše so namenjeni popolnemu razvajanju, od uživanja dobrega vina, cigar, dobre hrane v majhni degustacijski sobici do razvajanja v savni in jacuzziju. Posebnost hiše je tudi podzemna, kaskadno zasnovana povezava z novimi in starimi vinskimi kletmi ter s staro hišo. Hišo odlikujejo natančni in preiščljeni detajli, ki so očiščeni vsega nepotrebnega, tako da človek lahko v popolnosti doživi bistvo prostora, svetlobe, predvsem pa pogledov v daljavo. Hiša, ki se lahko najame v celoti ali le za srečanja manjših skupin, je galerija lepega in dobrega, saj vinsko ponudbo dopolnjujejo vrhunska arhitektura in kosi priznanih slovenskih oblikovalcev.

ZLATI GRIČ

SLOVENSKE KONJICE, ŠKALCE, 2009

ARHITEKTURA: ANDREJ KEMR, IGOR SKULJ, SODELAVEC: VALENTIN GORENČIČ
VINARSTVO: ZLATI GRIČ

MIRAN KAMBIČ

MIRAN KAMBIČ

Prvotna lokacijska dokumentacija je za vinsko klet na Škalcah predvidevala prosto stoječi objekt velikosti 3500 kvadratnih metrov neto površine in maksimalno višino dvanajstih metrov. Zahtevana je bila dvokapna streha s klasično kritino. Arhitekti so po naročilu projekta ocenili, da bi takšna zasnova objekta s svojo velikostjo škodila širšemu območju škalskih vinogradov, ki pomenijo edinstveno zaokroženo kulturno krajino. Zaradi velikih dimenzij proizvodnih objektov in prometnega oskrbovanja objekta s težkimi vozili bi bila popolnoma porušena harmonija vstopne doline v kompleks škalskih vinogradov, ki so že v vsakem primeru ogroženi z širitvijo obrobne pozidave mesta. V nasprotju z urbanističnimi pogoji so se arhitekti odločili, da poskusijo skriti objekt v vznožje brega in ga zlit z naravno krajino. V vkopanem objektu so pogoju po naravni osvetlitvi poslovnih, proizvodnih in javnih prostorov zadostili z volumni atrijev, ki omogočajo dostop svetlobe do osrednjih prostorov. Kompleks je razdeljen v štiri sklope: prodajnega, proizvodnega, kletnega in garažo za mehanizacijo. Zelena streha sledi konfiguraciji obstoječega terena, tako da so od objekta vidne samo sprednje fasade. Ponudbo vinarstva Zlati grič dopolnjujejo restavracija, mali hotel ter igrišče za golf, ki se razprostira vzdolž vinogradov.

IMATE TUDI VI NEUREJENO DELOVNO MESTO?

MzG

041 615 162

info@mzg.si

www.mzg.si

Salon pohištva MZG | Jurčkova c. 233 | 1108 Ljubljana - Rudnik

MI LAHKO TO UREDIMO!

digitalija

U: C™

NADZIRAJTE SVOJ DOM
Z ENIM UPRAVLJALCEM:

- LCD TV
- OZVOČENJE
- »MULTIROOM« SISTEM
- DOMAČI KINO
- ZUNANJE OZVOČENJE
- LUČI, ZAVESE, ŽALUZIJE

STE IZGUBILI NADZOR?

Z daljinskim upravljalcem URC se vam to ne more zgoditi.

Prepričajte se na lastna ušesa

Digitalija se lahko pohvali z bogato paletto inovativnih izdelkov, oblikovanih na tak način, da lahko v celoti okusite vsako zadnjo podrobnost vaše najljubše glasbe ali filma.

Obiščite nas v prodajno-demonstracijskem salonu Digitalija in preizkusite naše izdelke.

V Digitaliji vam:

- Strokovno svetujemo.
- Izdelamo načrt za ozvočenje.
- Izdelamo načrt za »multi-room« sistem.
- Izvedemo montažo.
- Poskrbimo za vaše udobje.

HiFi Cambridge Audio

zvočniki KEF
INNOVATORS BY SOUND

HiFi NAD

nosilci OMNI MOUNT

zvočniki G

leži QED

DIGITALIJA, d.o.o. | Šmartinska cesta 53 | 1000 LJUBLJANA
S: www.digitalija.si | T: 059-938-480 | E: digitalija@digitalija.si

Stanovanjski sklad Republike Slovenije, javni sklad (Sklad), je na svoji spletni strani www.stanovanjskisklad-rs.si oz. www.ssr.si pod rubriko Stanovanja/kredit, Tržna stanovanja, Oddaja tržnih stanovanj v najem objavil

Javni razpis za oddajo tržnih stanovanj v najem

Sklad ima na voljo še nekaj dokončanih in takoj vseljivih tržnih stanovanj v Mariboru, Račah, na Jesenicah, v Pivki in Vipavi, za katera vam ponuja možnost ugodnega najema prek javnega razpisa s sklenitvijo najemne pogodbe za določen čas.

Seznam stanovanj s pripadajočimi parkirnimi mesti za razpisane lokacije je javno objavljen in dostopen na naši spletni strani www.stanovanjskisklad-rs.si oz. www.ssr.si pod rubriko Stanovanje/kredit, tržna stanovanja. Tisti, ki jih najem zanima, si lahko celotno razpisno dokumentacijo v času uradnih ur ogledajo tudi na sedežu Sklada v Ljubljani na Poljanski cesti 31. Seznam prostih stanovanj se sproti ažurira, javni razpis je odprt do oddaje vseh stanovanj.

Prijazno vabljeni k prijavi!

Stanovanjski sklad Republike Slovenije, javni sklad

STANOVANJSKI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE

POMLADNA PONUDBA

A STEP BEYOND™

www.step2.si

041-626811

Ponudba velja od 22. 4. 2011 do 22. 5. 2011 oziroma do razprodaje zalog.